

Cinege

Vasi Madártani Tájékoztató

12. szám

Ornithological Newsletter of Vas County

The 12th issue

Szerkesztette:

Gyurácz József

Editor:

J. Gyurácz

Szombathely

2007

Váradi Ferenc (1924-2002) emlékének

To the memory of Ferenc Váradi

ISSN 1416-6356

ISSN 1786-2000 on-line változat

Kiadja a

***Chernel István* Madártani és Természetvédelmi Egyesület**

I. Chernel Ornithological and Nature Conservation Society

(MME 8. Sz. Vas megyei Csoportja, The Vas County group of MME/BirdLife Hungary)

9700 Szombathely, Károlyi G. tér 4., www.extra.hu/chernelmte, www.fw.hu/chernelmte

Prof. Dr. Gyurácz József

elnök/president

Dr. Bánhidi Péter

titkár/secretary

Horváth Ildikó

gazdasági vezető/economic secretary

Barbácsy Zoltán

Lőrincz Csilla

alelnök/vice-president

Jene Sándor

Kelemen Tibor

titkár-helyettes/deputy secretar

Tartalom

	Oldal
EGYESÜLETI ÉLET	
Visszatekintés 2007-re	5
TERMÉSZETVÉDELEM	
<i>Barbácsy Zoltán</i> : Vas megye fehér gólya (<i>Ciconia ciconia</i>) állománya 2007-ben	7
<i>Gruber Ágnes</i> : A gyurgyalag (<i>Merops apiaster</i>) és a partifecske (<i>Riparia riparia</i>) fészkelőtelepeinek helyzete Vas megyében 2007-ben	8
<i>Barki Márta</i> : Odúlakó madaraink védelmében, 2007	12
<i>Németh Csaba</i> : Horgászdamilba akadt hegyi billegető (<i>Motacilla cinerea</i>)	13
MONITORING, FAUNISZTIKA, FLORISZTIKA	
<i>Bánhidi Péter, Gyurác József</i> : Madárgyűrűzés a Tömördi Madárvártán 2007-ben	14
<i>Bódis Virág, Gyurác József, Bánhidi Péter</i> : A széncinege (<i>Parus major</i>) őszi vonulásának dinamikája Tömördön	18
<i>Gyimóthy Zsuzsa, Gyurác József, Bánhidi Péter</i> : Élőhelyek minősítése a vörösbegy (<i>Erithacus rubecula</i>) testtömege és vonulási zsírtartaléka alapján	22
<i>Gyurác József</i> : Fészkelő és táplálkozó madárközösségek a Tömördi Madárvárta környékén 2007-ben	26
<i>Gyurác József, Bánhidi Péter, Csiszár Bernadett</i> : Ritka madárfajok a Tömördi Madárvártán	28
<i>Radasics Csaba, Gyurác József, Bánhidi Péter</i> : A barátposzáta (<i>Sylvia atricapilla</i>), a kerti poszáta (<i>S. borin</i>), a mezei poszáta (<i>S. communis</i>) és a kis poszáta (<i>S. curruca</i>) őszi vonulása Tömördön	32
<i>Barki Márta</i> : A Chernel- kerti odútelep 2007-ben	36
<i>Németh Csaba</i> : Adatok a Kőszegi-hegység kis légykapó (<i>Ficedula parva</i>) állományának ismeretéhez	39
<i>Vörös Norbert</i> : Vándorsólyom (<i>Falco peregrinus</i>) megfigyelése Szombathelyen	40
<i>Baumgartner Tibor</i> : Hódok (<i>Castor sp.</i>) a Rábán	40
<i>Harsányi Krisztián, Illés Péter</i> : Adatok a Tömördi Madárvárta környékének kisemlős faunájához	41
<i>Varga László</i> : Adatok a pirókegér (<i>Apodemus agrarius</i>) elterjedéséhez Vas megyéből	43
<i>Dankovics Róbert</i> : Áttelelő alpesi gőte (<i>Triturus (Mesotriton) alpestris</i>) lárva a Vendvidéken	44
<i>Szinetár Csaba, Kovács Péter</i> : Újabb adatok a Tömördi Madárvárta pókfaunájához IV.	46
<i>Juhász István</i> : Adatgyűjtés és feldolgozás az Ablánc-patak makrogerinctelen faunájáról	48
KRÓNIKA	
<i>Gyurác József</i> : Beszámoló az Európai Ornitológiai Unió 6. konferenciájáról	55
<i>Gyurác József</i> : Beszámoló a SEEN 9. konferenciájáról	56
<i>Illés Péter</i> : Volt egyszer... két téli madárgyűrűző tábor	57
TERMÉSZETVÉDELÉMI NEVELÉS	
<i>Kelemen Tibor</i> : Madarak és Fák Napja országos verseny területi fordulója Szombathelyen	59
A <i>Chernel István</i> Madártani és Természetvédelmi Egyesület támogatói 2007-ban	60

Contents

	Pages
SOCIETY LIFE	
Looking back on 2007	5
CONSERVATION	
<i>Zoltán Barbácsy</i> : The White Stork Population in Vas County in 2007	7
<i>Ágnes Gruber</i> : The condition of nestling settlements of the Bee-eater and the Sand Martin in Vas County in 2007	8
<i>Márta Barki</i> : In defence of our nest-box breeding birds	12
<i>Csaba Németh</i> : The Gray Wagtail caught in fishing-line	13
MONITORING ON THE FAUNA AND FLORA	
<i>Péter Bánhidi, József Gyurác</i> : Bird Ringing of Tömörd Bird Ringing Station in 2007	14
<i>Virág Bódis, József Gyurác, Péter Bánhidi</i> : Autumn migration of the Great Tits in Tömörd	18
<i>Zsuzsa Gyimóthy, József Gyurác, Péter Bánhidi</i> : Habitat selection, body mass and fat load of the Robin	22
<i>József Gyurác</i> : The breeding and feeding bird communities in Tömörd, 2007	26
<i>József Gyurác, Péter Bánhidi, Bernadett Csiszár</i> : Rare bird species of Tömörd Bird Ringing Station	28
<i>Csaba Radasics, József Gyurác, Péter Bánhidi</i> : Autumn migration of the Blackcap, Whitethroat and Lesser Whitethroat in Tömörd	32
<i>Márta Barki</i> : Nest-box colony in the Chernel Garden in 2007	36
<i>Csaba Németh</i> : Data for the population of the Red-breasted Flycatcher in Kőszeg hills	39
<i>Norbert Vörös</i> : Observing Peregrine in Szombathely	40
<i>Tibor Baumgartner</i> : Observing castors on the river Rába	40
<i>Krisztián Harsányi, Péter Illés</i> : Data about the fauna of small mammals of Tömörd	41
<i>László Varga</i> : Data about the distribution of <i>Apodemus agrarius</i> in Vas County	43
<i>Róbert Dankovics</i> : Wintering of the larva of the <i>Triturus alpestris</i> in the Vendvidék	44
<i>Péter Kovács, Csaba Szinetár</i> : Some new data about the soil living spider fauna at the Bird-observatory of Tömörd	46
<i>István Juhász</i> : Data acquisition and processing about the macroinvertebrate fauna of Ablánc-stream	48
CRONICLE	
<i>József Gyurác</i> : Report on the 6 th Conference of the European Ornithologists' Union	55
<i>József Gyurác</i> : Report on the 9 th Conference of the SEEN	56
<i>Péter Illés</i> : There were two winter bird ringing camps...	57
ENVIRONMENTAL EDUCATION	
<i>Tibor Kelemen</i> : Regional Lap of the Day of Birds and Trees National Competition in Szombathely	59
Supporting organizations of the <i>István Chernel</i> Ornithological and Nature Conservation Society in 2007	60

EGYESÜLETI ÉLET

Visszatekintés 2007-re

Looking back on 2007

The article lists the projects in 2007. Those not mentioned in the rest of the newsletter are: general assembly in February, participation in the 5th Meeting of Bird Ringing at Budapest, Birds' Christmas in December, applications for funding.

2007. február 3-án tartottuk rendes évi közgyűlésünket a kőszegi Bechtold István Természetvédelmi Látogatóközpontban. A közgyűlés elfogadta az egyesület 2006. évi pénzügyi beszámolóját, a 2007. évi munkatervét és költségvetését. A közgyűlés után az új, az MME helyi csoportjának első elnökéről elnevezett látogatóközpont kiállítását tekintették meg a résztvevők

2007. március 30-án a Madarak és Fák Napja országos vetélkedő területi fordulóját Kelemen Tibor szervezte Szombathelyen, amelyen 12 csapat vett részt.

Március 31-től április 8-ig rendeztük meg a tavaszi Tömördi Természetvédelmi és Madárgyűrűző Táborunkat. Áprilisban negyedszer indítottuk el az Állandó Ráfordítású Helyek madámonitoring és madárgyűrűzési programunkat a Tömördi Madárvártán. A Madarász Suli és Madarász Ovi nevelési programunk keretében havonta két alkalommal rendeztünk foglalkozásokat.

Az MME tavaszi küldöttközgyűlésén Kárpáti László és Kelemen Tibor képviselte Vas megyét.

A költési, vegetációs időszakban folyamatosan végeztük a fehér gólya, gyurgyalag és kételtű állományfelméréseket, valamint a florisztikai adatgyűjtéseket. Szükség esetén megtettük a védelmi intézkedéseket, tárgyalásokat. Július 30-tól november 11-ig 10. alkalommal folyamatosan működött az őszi Tömördi Természetvédelmi és Madárgyűrűző Táborunk. A program állandó alkalmazottja Tarr Éva természetvédelmi mérnök volt. A Herman Ottó Szakközépiskola vadász szakos tanulói szakmai gyakorlatuk, a BDF biológia szakos hallgatói pedig ökológia terepgyakorlatuk egy részét idén is a madárvártán töltötték. A söptei mezőgazdasági szövetkezet közreműködésével a rétek egy részét ez évben is kezelni tudtuk gépi szárzúzóval. Az idei madárgyűrűzést is vidám bulival zártuk.

Október 7-8-án a tömördi tó környékére szervezett madármegfigyeléssel bekapcsolódtunk az Európai Madármegfigyelő Nap akcióba. Tömördön kívül Bogáti András Szombathelyen is rendezett madármegfigyelést ezen a napon, amely iránt

szintén nagy volt az érdeklődés. Az MME V. Országos Gyűrűzótalálkozóján, valamint a Gyűrűző- és Vonuláskutató Szakosztály rendes évi közgyűlésén (Budapest, 2007. október 25.) Bánhidi Péter és Gyurác József képviselte csoportunkat. Gyurác József előadást tartott a Tömördi Madárvártán végzett madárgyűrűzés és madárvonuláskutatás 2007. évi eredményeiről.

A téli madáretetéshez idén 12 q napraforgót osztottunk szét aktív tagjaink között. December 30-31-én a Madárkarácsony megrendezésével búcsúztunk az óévtől.

A kutatási és védelmi tevékenységünk anyagi háttérének biztosításához több pályázatot készítettünk 2007-ben is. Ezek közül a Nemzeti Civil Alaphoz benyújtott pályázatunk kapta a legtöbb támogatást. Ez évi tevékenységünkről is többször hírt adtunk különböző lapokban, rádiókban, tévékben. 2007-ben két nemzetközi madártani konferencián is képviselve volt egyesületünk.

Tagtársainknak köszönjük áldozatkész segítségét és további eredményes munkát kívánunk!

A *Chernel István* Madártani és Természetvédelmi Egyesület vezetősége

Csonttollú (*Bombycilla garrulus*)

TERMÉSZETVÉDELEM

Vas megye fehér gólya (*Ciconia ciconia*) állománya 2007-ben

Barbácsy Zoltán

Fertő-Hanság és Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság
9941 Óriszentpéter, Siska szer 2., e-mail: tringa21@freemail.hu

Z. Barbácsy: The White Stork population of Vas County in 2007

In 2007 altogether 373 nests of stork were written down. 226 nests among these were inhabited in some amount and from these pairs brooded in only 187 that showed a 1 % decrease in comparison with last year's results. Pairs, who raised their nestlings successfully, took care for 2.6 nestlings on average.

Némi biztatást jelent az ide számlálás eredménye a Vas megyei fehér gólya populáció sorsára nézve, de a jelen évtizedben eddig elszenvedett veszteség csak sok, igen jó gólyás év során pótolható. Vas megyében 1994-ben még 784 fióka vehette útját Afrika felé, míg a tavalyi és tavalyelőtti rossz évben már csak 279, illetve 315. Utánpótlás nélkül pedig nincs megújulás. Biztató, hogy idén már 410 fiatal gólya indult útnak, hogy egy-két év múlva visszatérve erősítse szülőföldje gólyaállományát. 2007-ben összesen 373 fehér gólya fészek került összeírásra. 226 volt lakott valamilyen szinten, és ebből összesen 187 fészekben költöttek párok (HPa), ami biztató, mert gyakorlatilag megállt (-1 %) a párok számának, az elmúlt években tapasztalt drasztikus csökkenése. Az idei év jellegzetessége a párnélküli, magányos gólyák által lakott fészkek (HE) minden eddigit felülmúló száma (20) és aránya (8,8 %). Átlagos években ez 1-2 %, katasztrofális években 5-6 % szokott lenni. Mindkét lehetséges fő ok (elpusztulás, korábbi partner, illetve a térség elhagyása) aggasztó a megyei gólyaállományra vonatkozóan.

A költés nélkül, csak átmenetileg a fészeknél tartózkodó gólyák (HB₁₋₂) aránya átlagos volt (8 %). Ennél a kategóriánál az a figyelemre méltó, hogy egyes fészkeknél évekig húzódik ez a státusz, nem alakult ki stabil pár. Az üres fészkek száma (126 – 33 %) kis mértékben idén is emelkedett, 7 régi fészekben szűnt meg idén a költés. Örvendetes viszont, hogy 7 új fészek létesült, ami biztató és komoly fejlemény az elmúlt évek stagnálása után. Szüksége is volna a gólyáknak jelentős „erősítésre”, hogy visszatornázhassák régi állományukat. Csak 2001. óta 100 párral csökkent a vasi populáció. Az idei évben költésbe kezdő párok sikeresebbek voltak, mint az elmúlt években. Csak 16 % volt a fióka nélküli párok (Hpo) aránya, ami az elmúlt húsz

év egyik legjobb értéke. A fiókákat sikerrel felnevelő párok (HPm) átlagosan 2,6 fiókát gondoztak, ami közepes teljesítmény, míg az összes párra (Hpa) vetített szaporulati ráta (Jza) 2,2 volt. Legtöbb fészekben 3 fióka nevelődött (40 %), sok pár gondozott 2 fiókát (37 %), míg nem kevés volt a 4 fiókás fészkek aránya sem (14 %), és mindössze egyetlen fészkekből repült ki 5 fióka.

A gyakorlati fehér gólya védelemnek legfontosabb feladata a fészkelőhely, illetve fészkelés védelmén túl, hogy a kirepülő fiatal gólyákat minél kevesebb sérülés, végzetes baleset érje, és ha ez mégis megtörténik, a sérülésen átesett, felépült madarak minél előbb természetes környezetükbe kerüljenek vissza. Adott helyeken folytatni kell a gólyaállókák kihelyezését a 20 kV-os távvezeték tartó oszlopokra, trafókra, hogy minimalizálni lehessen a gólyák közép feszültség okozta pusztulását. Az éghajlatváltozás, szárazodás közepette nehezebb feladat táplálkozó helyeik védelme. Itt a legfontosabb a gólyák számára folyamatos táplálékot biztosító gyepterületek védelme, kezelése, művelési ágának megőrzése.

A gyurgyalag (*Merops apiaster*) és a partifecske (*Riparia riparia*) fészkelőtelepeinek helyzete Vas megyében 2007-ben

Gruber Ágnes

Fertő-Hanság és Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság
9941 Őriszentpéter, Siska szer 26/a, e-mail: guber@onp.kvvm.hu

guber@onp.kvvm.hu uber@onp.kvvm.hu uber@onp.kvvm.hu

Á. Gruber: The condition of nestling settlements of the Bee-eater and the Sand Martin in Vas County in 2007

We examined 31 sandpits and pebble pits in 2007, among which 22 showed the nestling of either the bee-eater or the sand martin. This year we checked the nestling of altogether 62 pairs of bee-eater and 121 pairs of sand Martin in Vas County.

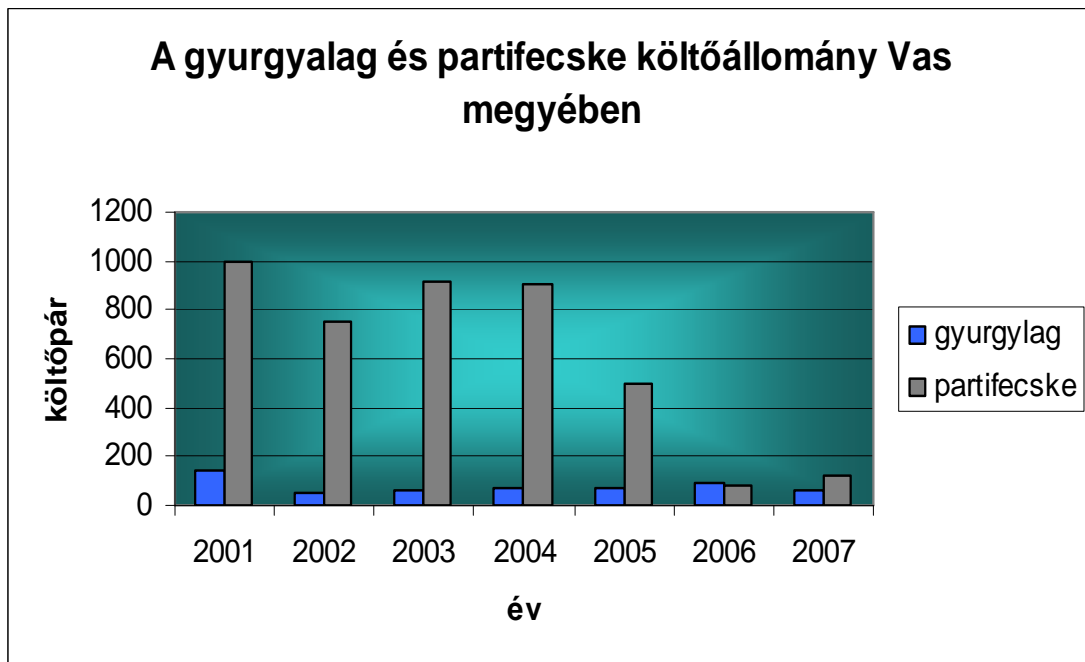
A Chernel István Madártani és Természetvédelmi Egyesület tagjaként és a Fertő-Hanság és Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság munkatársaként 2007-ben a korábbi évekhez hasonlóan elvégeztük a gyurgyalag (*Merops apiaster*) és partifecske (*Riparia riparia*) költőtelepek fészkelő állományainak felmérését.

A nyár folyamán nyolc élőhelyre nem értünk oda, így onnét nincsenek adataink, viszont Mesterházy Attila és Juhász István, illetve jómagam is találtunk három újabb telepet. Mesterházy Attila értesített a Vashosszúfalu határában lévő tavacska

partfalában és Sótöny-Nyőgér között a Csörnóc partjában fészkelő gyurgyalagokról, illetve Juhász István levelében szintén e faj új megjelenéséről számolt be Vasszilvágáról. Összesen 31 telepről rendelkezünk adatokkal, 22 esetben találtuk gyurgyalag, partifecske vagy mindkét faj költését.

A Rába partfalában lévő telepeket idén nem veszélyeztették az árvizek, viszont nagyon kevés maradt a szakadópartokon és még kevesebb a lakott. A tavaly talált csákánydoroszlói gyurgyalag-telep is elhagyatottá vált. A kis arányú partifecske költés feltehetőleg a vándorlásból való kis arányú visszatérés miatt jelentkezhetett, hiszen az élőhelyek nem változtak és az idei vízszint is kedvezett.

A tavalyi év alacsony költésszámai sajnos idén sem mutattak jelentős emelkedést. A gyurgyalag és partifecske egyedszámok közötti arány azonban visszafordult, ami a partifecskék kis mértékű gyarapodásának köszönhető:

Bögötén a lerézsűzés következtében korábban teljesen megszűnt telepen ismét megjelentek a gyurgyalagok, valamint az olaszfai telepen is több partifecske költött ismét. A Hosszúpereszteg melletti bányában több, alkalmi homokkitermelés során keletkezett kis gödörben megtelepedtek a gyurgyalagok, viszont sajnos megkezdődött ezeknek a gödröknek az illegális, kommunális hulladékkal történő feltöltése. A szemét felhalmozása nagymértékben veszélyezteti a költést. Ide figyelmeztető-tájékoztató táblák kihelyezését tervezzük, amely talán csökkentheti a szemét lerakását. Győrváron, ahol még mindig az egyik legnagyobb partifecske telep

található, figyelemre méltó lakossági kezdeményezés indult a költőtelepnek helyet adó régi homokbánya rekultiválása, illetve madármegfigyelő helyé alakítása kapcsán.

A részletes adatokat az alábbi táblázat tartalmazza:

Sor-szám	Telep	Fajok	Megtalálás éve	2006 gy.	2006 pf.	2007 gy.	2007 pf.
1.	Bérbaltavár – homokbánya	gy.	2003	3	0	-	-
2.	Bérbaltavár-Szőlőhegy	gy.	2005	9	0	-	-
3.	Bozsok – régi homokbánya	gy.		7	0	11	0
4.	Bögöte – homokbánya	gy., pf.	2002	0	0	3	0
5.	Csákánydoroszló – Rába szakadópart	gy.	2006	3	0	0	8
6.	Egervölgy – homokbánya	gy.		5	4	0	1
7.	Gersekarát – TSZ	gy.	2004	0	0	0	0
8.	Gersekarát –Halastó felőli TSZ	gy.	2005	0	0	0	0
9.	Gérce – homokbánya	gy., pf.		8	0	4	0
10.	Győrvár – homokbánya	gy., pf.		4	16	2	23
11.	Halastó	gy.	2004	2	0	1	0
12.	Halogy – homokbánya	gy.	2003	13	0	-	-
13.	Horvátnádajla – Csupati-tanya	pf.	2003	0	0	0	8
14.	Hosszúpereszteg – homokbánya	gy.		3	0	15	0
15.	Ikervár – homokkitermelés	gy.		4	0	1	0
16.	Ikervár – Rába-part	gy.		0	0	0	0
17.	Kám – Csipkerek kavicskitermelés	pf.	2007			0	1
18.	Köcsk – homokbánya	gy.		2	0	-	-
19.	Magyarlak – Rába-part	gy.	2003	0	0	0	0
20.	Mersevát – homokbánya	pf.		1	20	1	1
21.	Nyögér – Csörnök-part	gy.	2007			2	0
22.	Olaszfa – homokbánya	gy., pf.		5	0	3	8
23.	Ostffyasszonyfa – temető	gy., pf.	2004	1	12	1	15
24.	Ostffyasszonyfa – Lánkapusztja	gy., pf.	2004	0	0	0	0
25.	Pácsony – homokbánya	gy.		0	0	2	0
26.	Perenye – homokbánya	gy.		3	0	2	0
27.	Petőmihályfa – homokbánya	gy.		0	0	0	0
28.	Püspökmolnári – Lasselsberger – kavicsbánya	pf.	2004	0	0	0	0
29.	Püspökmolnári – Transzkavics kavicsbánya	gy., pf.	2005	6	25	3	25

30.	Sorkifalud	gy.	2005	5	0	-	-
31.	Sorokpolány	gy.	2005	2	0	-	-
32.	Tormásliget – homokbánya	gy.		1	0	3	31
33.	Tormásliget – kavicsbánya	pf.	2003	0	0	0	0
34.	Vashosszúfalu – régi homokbánya	gy.		1	0	2	0
35.	Vashosszúfalu – tó	gy.				4	0
36.	Vasszilvagy	gy.	2007			2	0
37.	Vönöck	pf.	2004	0	0	0	0
38.	Zalalövő – Alsósötétmajor	gy.	2004	2	0	0	0
39.	Zalalövő – kavicsbánya	gy.	2006	4	0	0	0
	Összesen:			94	77	62	121

gy.: gyurgyalag
 pf.: partifecske
 jm.: jégmadár

Sajnos a Vas megyében költő gyurgyalagok és partifecskek helyzete még mindig kritikus. Egy-egy bánya esetében van pozitív fejlődés, alakulnak ki új költőfalak, de olyan mértékben lecsökkent az állomány, hogy a helyzet javításához sok munkára és a madárfajok, élőhelyeik népszerűsítésére, a veszélyforrások mérséklésére van szükség. A télen elkészül egy kis leporelló e két veszélyeztetett fajról, amelyet igyekszünk majd minden érintett félnek megküldeni, és javítani talán ezzel a madarak túlélési és költési esélyeit. A meglévő költőhelyekre nagyobb figyelmet kell fordítanunk a költési időben, hogy az ott költő madarakat ne érje zavarás. Mindezekhez örömmel fogadjuk olyanok jelentkezését, akik segítségünkre tudnak lenni eme munkában. Köszönöm azoknak a fontos információkat, akik az általuk ismert költőhelyekről értesítettek. Vas megyében bizonyára még mindig vannak olyan gyurgyalag és partifecske költőtelepek, amelyekről ismereteink hiányosak, ezért továbbra is folyamatosan keresünk új helyeket, ezért örömmel fogadunk minden információt.

Gyurgyalag (Merops apiaster)

Odúlakó madaraink védelmében, 2007

Barki Márta

9737 Bük, Ifjúság útja 50., e-mail: barkim@freemail.hu

M. Barki: In defence of our nest-box breeding birds

The Nest-box-breeding Program of Bird Protection had been started in 2006, for which we have connected with 5 nest-box colony from the county. An initiative of Vas County had started in 2006, too. In which not only the nest-box colony includes, but every single nest-box.

A 2006 tavaszán indított Vas megyei odúlakó madárvédelmi program 2007-ben is folytatódott. Tavasszal többen kértek tanácsot odúk kihelyezéséhez, takarításához, de még adatlapot is kértek. De sajnálatos módon idén kevesebb adatlap érkezett vissza, mint tavaly. A legtöbb adat a széncinegéről (*Parus major*) érkezett, hét költést regisztráltunk. Emellett még egy házi rozsdafarkú (*Phoenicurus ochruros*) és egy kék cinege (*Parus caeruleus*) költést is megfigyeltünk. Az idei 9 költés adatát az alábbi táblázat tartalmazza.

adatgyűjtő neve	helyszín	faj	odú típus	kitettség	tojás (db)	fiókák száma (db)	
						kikelt	kirepült
ifj. Bedőcs Gyula	Körmend, Rába parti ház	széncinege (<i>Parus major</i>)	B	Ny	10	10	7
			B	Ny	8	5	5
Papp Julianna	Sárvár	széncinege (<i>Parus major</i>)	B	D-DK	10	7-10	5
Juhász István	Vasszilvagy, erdő	széncinege (<i>Parus major</i>)	B	Ny	11	10	10
			B	Ny	8	-	-
	Acsád	széncinege (<i>Parus major</i>)	B	K	10	9	5
Barki Márta	Acsádi erdő	kék cinege (<i>Parus caeruleus</i>)	A	K	12	12	?
		széncinege (<i>Parus major</i>)	D	Ny	?	8	8
	Bük	házi rozsdafarkú (<i>Phoenicurus ochruros</i>)	B	K	5	5	5

Papp Julianna még két 2006. évi költésről is beszámolt. A garázsukban a keresztgerendán költött egy házi rozsdafarkú pár. A 2 m magasan lévő fészekből májusban 4, júliusban 5 fióka repült ki. A pár 2007-ben is elkezdte a fészekrakást, de sajnos félbe maradt. A kertben még három (2B és 1D) odút helyeztek el 2007 tavaszán, közülük kettő üres maradt.

Köszönöm az adatközlők idei és eddigi munkáját! Bízom benn, hogy madárbarát tevékenységüket még sokáig folytatják, leginkább a saját és a madarak örömére! A jövőben is szeretném, ha folytatnánk az adatgyűjtést odúlakóinkról. Ezért kérek mindenkit, ha van legalább egy mesterséges fészekodú, amelyet tud ellenőrizni, kérem, tegye meg, s az adatlapot juttassa el hozzám! Köszönöm!

Horgászdamilba akadt hegyi billegető (*Motacilla cinerea*)

Németh Csaba

Fertő-Hanság és Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság
9730 Kőszeg Aradi vértanúk parkja, e-mail: nemeth@onp.kvvm.hu

Cs. Németh: The Gray Wagtail caught in fishing-line

On 3th of July 2007 one gray wagtail caught in fishing-line in Kőszeg. The bird was extricated from the fishing-line.

2007. július 3-án, Kőszegen területbejárást végeztem a Gyöngyös-patak Nemezgyár környéki szakaszán. A nemezgyári duzzasztó alatt, a patak jobb partján lévő kövek között egy madárra lettem figyelmes, amely látszólag egy helyben, kb. 30-40 centiméterrel a kövek fölött „szitált” és alkalmanként le-leszállt. Távcsővel megnézve kiderült, hogy egy hegyi billegetőt (*Motacilla cinerea*) látok. Először azt gondoltam, hogy a madár valamilyen zsákmányt próbál elfogni. Alaposabban megfigyelve azonban valószínűbbnek tűnt, hogy valami miatt nem tud szabadulni a kövek közül. Közeledtemre próbált volna elrepülni, de akkor már egyértelműen látszott, hogy valami fogva tartja. Kézbe véve a madarat kiderült: egy horgászdamilba akadt bele a teste. A damil növényi uszadékba volt gabalyodva olyan mértékben, hogy azt a helyszínről csak az uszadékkal együtt tudtam eltávolítani és a madárról is csak késsel lehetett levágni. Szabadulása után a hegyi billegető egészségesen repült el. Korábban magam fehér gólya (*Ciconia ciconia*) és bütykös hattyú (*Cygnus olor*) esetében tapasztaltam horgászsinór okozta sérülést, illetve többször hallottam lúdalakúak (*Anseriformes*) hasonló balesetéről. A kistestű énekesmadár példája további adalék a környezethasználat során mindenkit terhelő felelősség és az ártatlannak tűnő hulladékok veszélyeinek megértéséhez.

MONITORING, FAUNISZTIKA, FLORISZTIKA

Madárgyűrűzés a Tömördi Madárvártán 2007-ben

Bánhidi Péter¹ – Gyurácz József²

1: Meszlen, Béke u. 51., e-mail: drbanhidi@freemail.hu

2: Berzsenyi Dániel Főiskola, Állattani Tanszék
9700 Szombathely, Károlyi G. tér 4., e-mail: gyjozsi@bdf.hu gyjozsi@bdf.hu

P. Bánhidi, J. Gyurácz: Bird Ringing of Tömörd Bird Ringing Station in 2007

This year the Constant Effort Sites (CES) program has been continued which started in 2004. We ringed 250 birds of 43 species during days of CES. Besides the CES program a one-week whole spring bird-ringing camp was organized. A total of 369 specimens of 27 species were ringed. The autumn camp lasted from 30th July until 11th November. A total of 5588 specimens of 82 species were ringed and 1424 specimens of 46 species were recaptured. The camps were very popular.

A tavaszi madárvonulás vizsgálatára március 31-től április 8-ig szerveztünk tábort. A kilenc nap alatt 27 faj 369 példánya kapott gyűrűt és 18 faj 159 példánya került visszafogásra.

A következő a tavaszi vonulás végén és a fészkelési időben történő – már mindenki által CES-nek ismert – vizsgálat volt. Április 15. és július 15. között kilenc alkalommal történt napi hat órás gyűrűzés. Örvendetes, hogy más gyűrűzők (Illés Péter, Polovitzer Péter) is bekapcsolódtak a munkába, így egy-egy embernek kevesebb időráfordítást jelent. A CES programban 43 faj 250 példányát gyűrűztük meg és 17 faj 53 példányát fogtuk vissza.

Az őszi tábor július 30-án kezdődött és egészen november 11-ig tartott. Ez volt a tizedik Actio Hungarica tábor Tömördön. A hálólhelyek 10 éve ugyanazon a helyen állnak, számuk sem változik. Az idén Tarr Éva természetvédelmi mérnök jól és pontosan látta el a madárvárta gondnoki feladatát. Köszönet érte. A már hagyományos vadásztanulói hetesi szolgálat is működött. Ez évben hetente két tanuló volt a táborban.

Ez évben is bekapcsolódtunk az Európai Madármegfigyelő Napok programba október 6-7-én. A két nap alatt több mint negyven érdeklődő látogatta meg a madárvártát. Óvodák és iskolák körében egyre népszerűbb program a tábor meglátogatása, ami jó dolog, de már komoly szervezést igényel, hogy mindenki jöhessen. A madárvártán folyó munkában sok középiskolás, főiskolás, egyetemista és

PhD hallgató vett részt, akik közül többen szakdolgozatukat vagy diplomamunkájukat a madárvonulás témaköréből készítik. A kutatómunka mellett a BDF biológia szakos hallgatóinak ökológia terepgyakorlatát és a kőszegi Jurisics Gimnázium Arany János tehetséggondozó programjának egy részét is Tömördön rendeztük meg. A madárvártán folyó munkát ellenőrizték az MME Madárgyűrzési Központ és a Madárgyűrzést Felügyelő Bizottság munkatársai, mindent rendben találtak.

A tábor ideje alatt 82 faj 5588 példányát jelöltük és 46 faj 1424 példányát fogtuk vissza. A részletes eredményeket az alábbi táblázat tartalmazza. Két külföldi gyűrűs madár is megkerült, egy prágai barátposzáta (*Sylvia atricapilla*) és egy radolfzelli (német vagy osztrák) függőcinege (*Remiz pendulinus*). Az idén is volt szenzáció, mégpedig egy vándorfüzike (*Phylloscopus inornatus*) hálóba kerülése. Állatföldrajzi ritkaságnak számít az Észak-Szibéria lombhullató erdeiben fészkelő vándorfüzike és a hegyvidéki fenyvesekre jellemző kormosfejű cinege (*Parus montanus*) tömördi előfordulása is. A korábbi években befogott madarak számához képest idén lényegesen többet fogtunk be a rövid távú vonuló, Földközi-tenger térségében telelő madárfajokból. Ennek alapján valószínűsíthető, hogy a fekete rigó (*Turdus merula*), vörösbegy (*Erithacus rubecula*), barátposzáta és a csilpcsálpfüzike (*Ph. collybita*) állománya növekedett az elmúlt évekhez képest. A hosszú távú vonuló, Szaharától délre telelő madárfajok közül a fülemüle (*Luscinia megarhynchos*), kerti geze (*Hippolais icterina*) és a tövisszúró gébics (*Lanius collurio*) száma viszont jelentősen csökkent. A Tömördön gyűrzött madarak közül idén egy 2004-ben elsőévesen jelölt hím csilpcsálpfüzikét fogtak vissza Csehországban. Érdekes adat, hogy október 20.-a után minden nap fogtunk néhány szőlőrigót (*T. iliacus*), míg tavaly mindössze egyet. De korábban is volt már jó szőlőrigós év. Érdeemes volna vizsgálni, mi lehet az oka ezeknek a változásoknak.

Ez évben is történt szárazúzózás, sajnos az utolsó héten, így arra már nem volt lehetőség, hogy a lekerült növényzetet össze is gyűjtsük.

Végül név szerint szeretnénk felsorolni azokat a tagtársainkat, akik akár gyűrzőként, akár segítőként a tömördi munkákban részt vettek.

Gyűrzésvezetők: Góczán József, Illés Péter, Jánosa László, dr. Király Gergely (Völcsej), Kiss János (Pécs), Koszorús Péter, Lenczl Mihály (Budapest), dr. Németh Csaba, Polovitzer Péter, Szentendrei Géza (Szentendre), Varga László, Wisztercill János. Segítők: Hafner József (Bóly), Könyves Attila (Vajszló), Lendvai Imre, Lőrincz Csilla, Miltner Zsolt (Szentlőrinc), Németh Tímea, Ruff Andrea, Somogyi Zoltán,

Vizslán Tibor (Győr). Köszönet illeti őket azért, hogy a Vas megyei madártan egyik meghatározó tevékenységét segítették.

Faj	Tavaszi vonulás 2007. III. 31 – IV.8.	CES Tavaszi vonulás-költés	Őszi vonulás 2007. VII. 30 – XI. 10.
1. barátcinege (<i>P. palustris</i>)	2	11	32
2. barátposzáta (<i>S. atricapilla</i>)	34	35	709
3. barázdabillegető (<i>M. alba</i>)	-	1	12
4. berki tücsökmadár (<i>L. fluviatilis</i>)	-	2	2
5. búbos banka (<i>U. epops</i>)	-	-	2
6. búbos cinege (<i>P. cristatus</i>)	-	-	1
7. cigánycsuk (<i>S. torquata</i>)	3	-	31
8. citromsármány (<i>E. citrinella</i>)	2	3	111
9. cserregő nádiposzáta (<i>A. scirpaceus</i>)	-	4	4
10. csicsörke (<i>S. serinus</i>)	-	-	9
11. csilpcsalpfüzike (<i>Ph. collybita</i>)	62	10	480
12. csíz (<i>C. spinus</i>)	2	-	5
13. csuszka (<i>S. europaea</i>)	-	1	14
14. erdei cankó (<i>T. ochropus</i>)	-	-	1
15. erdei fülesbagoly (<i>A. otus</i>)	-	-	6
16. erdei pinty (<i>F. coelebs</i>)	8	1	56
17. erdei pityer (<i>A. trivialis</i>)	-	-	11
18. erdei szürkebegy (<i>P. modularis</i>)	6	-	75
19. énekes nádiposzáta (<i>A. palustris</i>)	-	17	10
20. énekes rigó (<i>T. philomelos</i>)	17	2	150
21. fakusz faj (<i>Certhia</i> sp.)	-	2	-
22. fekete rigó (<i>T. merula</i>)	6	4	570
23. fenyőpinty (<i>F. montifringilla</i>)	-	-	3
24. fenyőrigó (<i>T. pilaris</i>)	-	-	5
25. fenyvescinege (<i>P. ater</i>)	-	-	7
26. fitiszfüzike (<i>Ph. trochilus</i>)	11	1	62
27. foltos nádiposzáta (<i>A. schoenobaenus</i>)	-	2	7
28. függőcinege (<i>R. pendulinus</i>)	-	-	7
29. fülemüle (<i>L. megarhynchos</i>)	-	-	5
30. füstifecske (<i>H. rustica</i>)	-	3	48
31. házi rozsdafarkú (<i>Ph. ochruros</i>)	1	1	27
32. hegyi fakusz (<i>C. familiaris</i>)	-	1	16
33. héja (<i>A. gentilis</i>)	-	-	1
34. jégmadár (<i>A. atthis</i>)	-	-	1
35. karvaly (<i>A. nisus</i>)	-	-	2
36. karvalyposzáta (<i>S. nisoria</i>)	-	8	3
37. kenderike (<i>C. cannabina</i>)	-	-	3
38. kerti geze (<i>H. icterina</i>)	-	-	8
39. kerti poszáta (<i>S. borin</i>)	-	2	45
40. kerti rozsdafarkú (<i>Ph. phoenicurus</i>)	-	1	17
41. kékbegy (<i>L. svecica</i>)	-	-	1
42. kék cinege (<i>P. caeruleus</i>)	6	15	430
43. kis fakopács (<i>D. minor</i>)	-	2	3
44. kis légykapó (<i>F. parva</i>)	-	-	2
45. kis poszáta (<i>S. curruca</i>)	2	4	92
46. kormos légykapó (<i>F. hypoleuca</i>)	-	4	115
47. kormosfejű cinege (<i>P. montanus</i>)	-	-	2
48. közép fakopács (<i>D. medius</i>)	-	-	2
49. meggyvágó (<i>C. coccothraustes</i>)	4	-	44

50. mezei poszáta (<i>S. communis</i>)	-	2	82
51. mezei veréb (<i>Pas. Montanus</i>)	3	8	163
52. molnárfecske (<i>D. urbica</i>)	-	-	11
53. nádirigó (<i>A. arundinaceus</i>)	-	-	1
54. nádi sármány (<i>E. schoeniclus</i>)	1	1	94
55. nádi tücsökmadár (<i>L. luscinioides</i>)	-	3	3
56. nagy fakopács (<i>D. major</i>)	1	2	17
57. nagy fülemüle (<i>I. luscinia</i>)	-	-	2
58. nagy őrgébics (<i>L. excubitor</i>)	-	-	1
59. nyaktekerecs (<i>J. torquilla</i>)	1	2	13
60. ökörszem (<i>T. troglodytes</i>)	5	-	45
61. örvös légykapó (<i>F. albicollis</i>)	1	1	6
62. őszapó (<i>Ae. Caudatus</i>)	1	12	84
63. réti cankó (<i>T. glareola</i>)	-	-	1
64. réti pityer (<i>A. pratensis</i>)	-	-	6
65. réti tücsökmadár (<i>L. naevia</i>)	-	2	8
66. rozsdás csuk (<i>S. rubetra</i>)	-	1	2
67. rövidkarmú fakusz (<i>C. brachydactyla</i>)	2	2	20
68. sárgafejű királyka (<i>R. regulus</i>)	5	-	201
69. seregély (<i>S. vulgaris</i>)	-	1	44
70. sisegő fűzike (<i>Ph. sibilatrix</i>)	-	-	36
71. süvöltő (<i>P. pyrrhula</i>)	-	-	10
72. szajkó (<i>G. glandarius</i>)	-	1	17
73. széncinege (<i>P. major</i>)	7	9	241
74. szőlőrigó (<i>T. iliacus</i>)	-	-	81
75. szürke légykapó (<i>M. striata</i>)	-	1	27
76. tengelic (<i>C. carduelis</i>)	-	-	6
77. tövisszűrő gébics (<i>L. collurio</i>)	-	9	67
78. tűzesfejű királyka (<i>R. ignicapillus</i>)	-	-	40
79. vadgerle (<i>S. turtur</i>)	-	-	1
80. vándorfűzike (<i>Ph. inornatus</i>)	-	-	1
81. vörösbegy (<i>E. rubecula</i>)	166	52	915
82. zöld küllő (<i>P. viridis</i>)	-	-	6
83. zöldike (<i>C. chloris</i>)	10	4	87
Összesen	369	250	5588

Széncinege (*Parus major*)

A széncinege (*Parus major*) őszi vonulásának dinamikája Tömördön

Bódis Virág¹ – Gyurácz József² – Bánhidi Péter³

1: Nyugat-magyarországi Egyetem, Erdőmérnöki Kar

2: Berzsenyi Dániel Főiskola, Állattani Tanszék

9700 Szombathely, Károlyi G. tér 4., e-mail: gyjozsi@bdf.hu gyjozsi@bdf.hu

3: Meszlen, Béke u. 51., e-mail: drbanhidi@freemail.hu

drbanhidi@freemail.hu

V. Bódis, J. Gyurácz, P. Bánhidi: Autumn migration of the Great Tits (*P. major*) in Tömörd

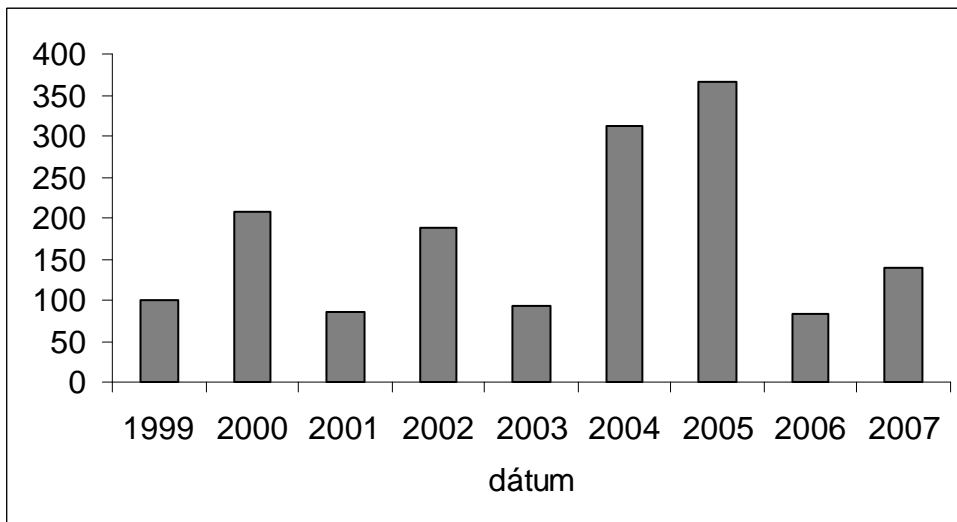
The great tit is one of our most frequent songbirds, both in the nesting and migration period, yet, we know relatively little about its partial migration. The autumn migration of the great tit was studied using data from birds captured from 01 August to 10 November of 1998-2006. The index of individual number changes shows significant differences from year to year with the exception of 2004 and 2005. The peak migration periods are in the mid-October.

A széncinege jelenlegi ismereteink alapján (*Parus major*) az ún. fakultatív részleges (parciális) vonuló fajok közé tartozik, melyeknél az egyedek egy része csak akkor vonul el költőterületéről, ha a populáció egyedszáma nagyon megnő és/vagy kevés a táplálék. Ha a madarak tömegesen hagyják el fészkelőterületüket, akkor a jelenséget irrupciónak vagy invázióknak hívjuk. Vannak obligát részleges vonuló fajok is, ahol az egyedek egyik része minden ősszel, rendszeresen elvonul a költőterületről függetlenül a populáció nagyságától és a táplálék mennyiségétől, a másik része állandó. Ilyen faj például a vörösbegy (*Erithacus rubecula*). A széncinege őszi vonulását vizsgáltuk a Tömördi Madárvártán gyűrzött madarak adatai alapján. Az alábbi kérdésekre kerestük a választ:

- Hogyan változik az vonuló madarak egyedszáma évről évre?
- Mely időszakban vonul át a legnagyobb számban a széncinege a vizsgált területen?
- Van-e különbség a fiatalok (1. éves) és az öreg madarak, valamint hímek és a tojók évi egyedszám-változása és vonulásdinamikája között?
- Mennyi ideig tartózkodnak vonulásuk során a tömördi Nagy-tó környékén?
- Különbözik-e az augusztus, október és november hónapokban befogott madarak átlagos szárnyhossza, 3. kézevező hossza, becsült vonulási zsírtartaléka, testtömege?
- Milyen arányban térnek vissza évről évre a gyűrzött madarak a vizsgált területre?

Az adatok az 1998-2006-os év madárgyűrzési adataiból származnak, az augusztus 1-től november 10-ig gyűrzött madarak adatait dolgoztuk fel.

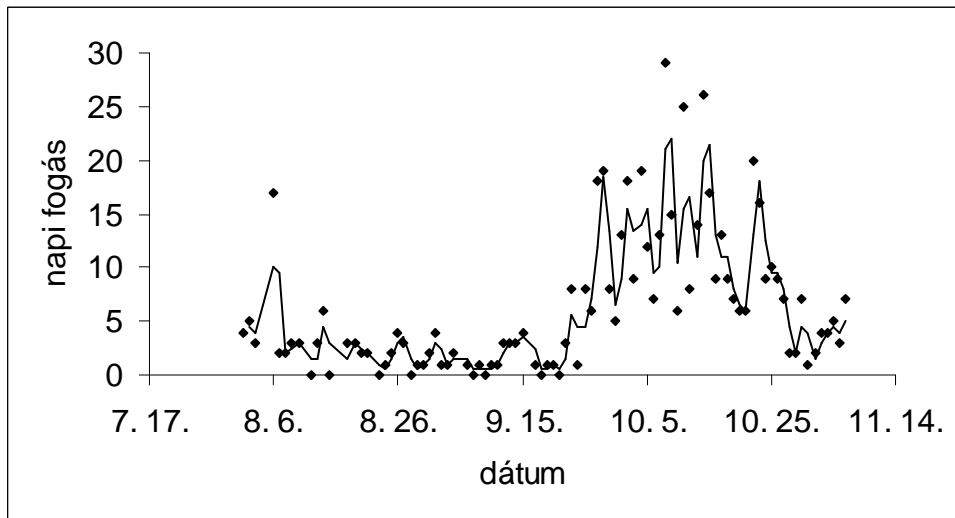
1999-ben 173, 2000-ben 360, 2001-ben 150, 2002-ben 330, 2003-ban 162, 2004-ben 542, 2005-ben 636, 2006-ban 145 egyedet gyűrtünk meg a vizsgált időszakokban. Ez összesen 2498 egyed jelent. Látszik, hogy a 2004. és 2005. év kiemelkedő egyedszám értéket mutat, míg a legkisebb 2006-ban volt. 2004-2005 között nem volt szignifikáns egyedszám-változás, az összes többi évben szignifikáns csökkenés vagy növekedés tapasztalható az előző évhez képest (χ^2 próba, $p < 0,01$). A fiatalok és az öregek, valamint a hímek és a tojók évi egyedszám-változása között nincs lényeges különbség ($r > 0,88$). A két legnagyobb egyedszámú évben (2004-2005) legkisebb a fiatalok aránya, míg a legkisebb egyedszámú évben (2006) volt a legnagyobb a fiatalok aránya. A hímek és tojók aránya évente körülbelül 50-50 % volt.

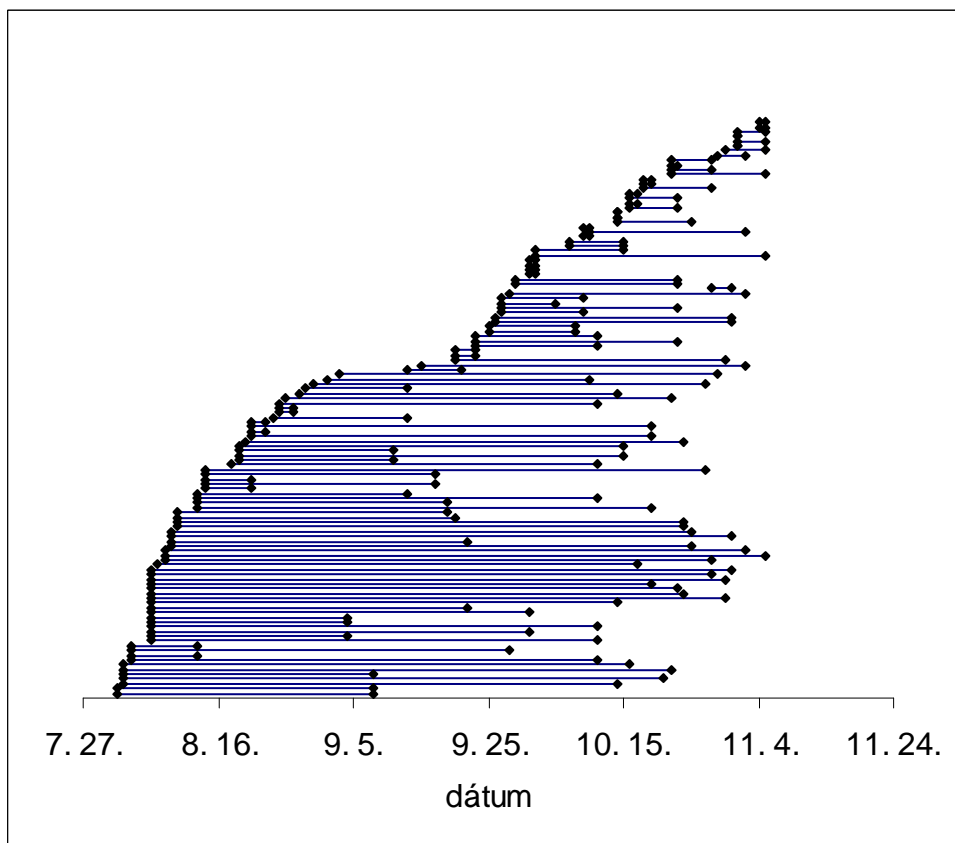
1. ábra. A széncinege egyedszám-változási indexének alakulása

A költés utáni kóborlási időszak július végén már elkezdődik. A befogott széncinegék száma augusztusban és szeptember első felében szinte egyenletesnek mondható. A napi fogás általában 5-10 madár volt. Szeptember végétől, október elejétől azonban az északi vonuló madarak érkezése következtében ugrásszerűen megnőtt a madarak száma, 20-30 madár is volt egy-egy nap. Október végétől viszont újra lecsökkent a számuk, de még novemberben is volt napi egy-két madár. A vonulás csúcsideje október második dekádjában alakult ki (2. ábra). A napi fogás medián dátuma általában október első dekádjára esett, de volt szeptember végén is: 1999.10.09., 2000.10.08., 2001.09.27., 2002.10.05., 2003.09.30., 2004.10.11.,

2005.10.09., 2006.10.12. A vonulás dinamikája évente jelentősen eltért (Kruskal-Wallis teszt, $p < 0,01$).

2. ábra. A széncinege naponta befogott egyedszáma 2005-ben

3. ábra. A visszafogott széncinegék tartózkodási ideje 2005-ben. Egy vonal egy visszafogott madár gyűrzési és utolsó visszafogási idejét köti össze

Az augusztusban meggyűrzött madaraktól fogtunk vissza a legtöbbet (67 %), míg az októberben nagy számban gyűrzött példányokból a legkevesebbet (14 %). A

Tömördön átvonuló északi populációkból a parcilás vonulás szabályainak megfelelően válnak ki egyedek, amelyek a vizsgálati terület bokrosaiban és erdőiben vagy csak átvonulnak, vagy a helyi fészkelő populáció rezidens példányaival együtt áttelelnek. Az augusztusban befogott madarak közül sokan maradtak október végéig, november elejéig, míg a szeptemberben és októberben befogott madarak tartózkodási ideje lényegesen rövidebb, de ezek között is volt egy-két, novemberig maradó példány (3. ábra). A novemberben visszafogott madarak adataiból látszik, hogy az áttelelők nagyobb részt a helyi, kisebb részt az északi állományokból áll. Közülük is elsősorban az öreg és/vagy hím példányok telelnek át a tömördi területen.

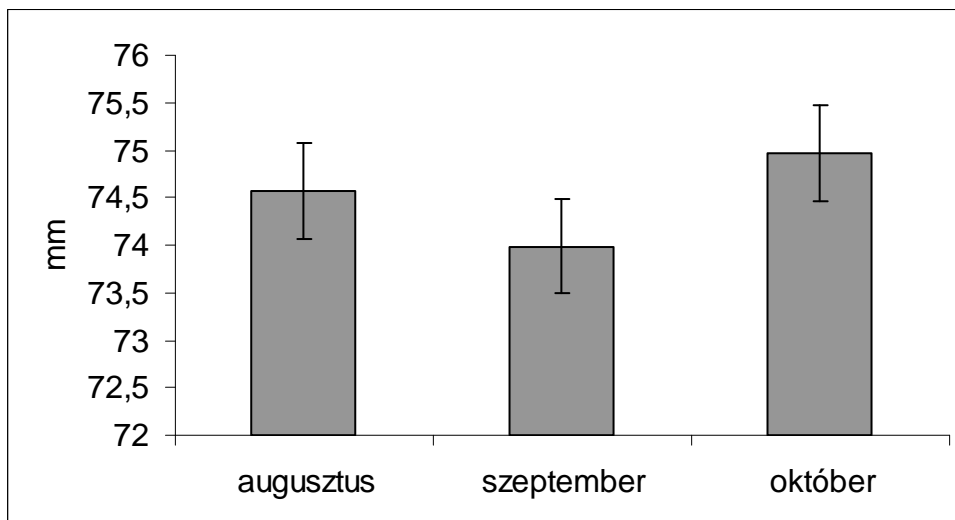
A gyűrűzés évét követő első évben a gyűrűzött madarak több mint 63%-a visszatért a vizsgált területre a költési utáni diszperziós és őszi vonulási időszakban. Ez az arány az évek elteltével egyre csökkent, majd az ötödik évben már nem tért vissza egy madár sem. A fiatalok első éves visszafogásainak magas aránya arra enged következtetni, hogy viszonylag sokan térnek vissza a kikelést követő évben. A széncinege területhűsége tehát nagy. Az arány ezután már csökken, ami a túlélési esély csökkenésére mutat.

2005-ben a fiataloknál az augusztus és szeptember hónap szárnyhossz átlaga között nem volt szignifikáns különbség, az októberi madarak szárnyhossza szignifikánsan nagyobb volt, mint a szeptemberieké. Az öregek esetében nem tapasztaltunk szignifikáns különbséget (4. ábra).

2005-ben az augusztusban gyűrűzött madarak 3. kézevezőjének átlagos hossza öregeknél szignifikánsan kisebb volt, mint a szeptemberben és októberben gyűrűzötteké. A fiatalok esetében szignifikáns különbség nem volt. 2005-ben az októberben gyűrűzött fiatal madarak átlagos becsült vonulási zsírértékei szignifikánsan nagyobbak, mint az augusztusban és szeptemberben befogottaké. Öregeknél nem volt szignifikáns különbség, de az októberi madaraknak volt itt is a legnagyobb zsírraktára. A cluster-analízis eredménye alapján a hosszabb szárnyú, hosszabb 3. kézevezővel és nagyobb vonulási zsírtartalékkal rendelkező októberi madarak jelentősen különböznek az előző két hónap lényegesen kevesebb zsírtartalékkal rendelkező madaraitól fiatalok és öregek esetében is.

A tömördi élőhely-típusok elsősorban búvó- és pihenőhelyek az őszi vonulási időszakban és kevésbé fontosak, mint táplálkozóhelyek, mert a visszafogott széncinegék vonulási zsírtartalékukat lényegesen nem gyarapították tömördi tartózkodásuk alatt. Az ember természetátalakító tevékenysége miatt egyre gyakoribb

nyílt agrár-élőhelyek mellett a bokros területeknek és természetközeli erdőknek nagy jelentőségük van széncinegék és más énekesmadarak védelme szempontjából.

4. ábra. A fiatal széncinegék átlagos szárnyhossza 2005-ben
ANOVA: $F=6,02$ $df=124,3$ $p=0,003$

Élőhelyek minősítése a vörösbecg (*Erithacus rubecula*) testtömege és vonulási zsírtartaléka alapján

Gyimóthy Zsuzsa¹ – Gyurácz József² – Bánhidi Péter³

1: Nyugat-magyarországi Egyetem, Erdőmérnöki Kar

2: Berzsenyi Dániel Főiskola, Állattani Tanszék

9700 Szombathely, Károlyi G. tér 4., e-mail: gyjozsi@bdf.hu gyjozsi@bdf.hu

3: Mészlen, Béke u. 51., e-mail: drbanhidi@freemail.hu

Zs. Gyimóthy, J. Gyurácz, P. Bánhidi: Habitat selection, body mass and fat load of the Robin

The average body mass and fat load of the robin was studied and compared using data from birds captured in different habitats (forest, bushy, grassland and marsh). The birds captured in the bushy had biggest body mass and fat load.

Az éjszaka vonuló kistestű énekesmadarak -, mint a vörösbecg (*Erithacus rubecula*) is – nappal megszakítják vonulásukat, hogy megpihenjenek, és vonulási zsírtartalékukat újratöltsék. A pihenés során a madarak élőhely-választásának két fő célja van. Az egyik az elegendő és megfelelő táplálék biztosítása, a másik a ragadozók elkerülése annak érdekében, hogy a következő pihenő- és táplálkozóhelyet, valamint a telelőterületet mielőbb elérjék.

Tömördön, az őszi vonulási időszakban befogott vörösbegyek elsősorban az erdőben (cseres-tölgyes) és bokrosban (töviskés) csoportosultak, a tó környéki füves-cserjés területen kisebb számban voltak, a mocsaras területen ritkán fordultak elő.

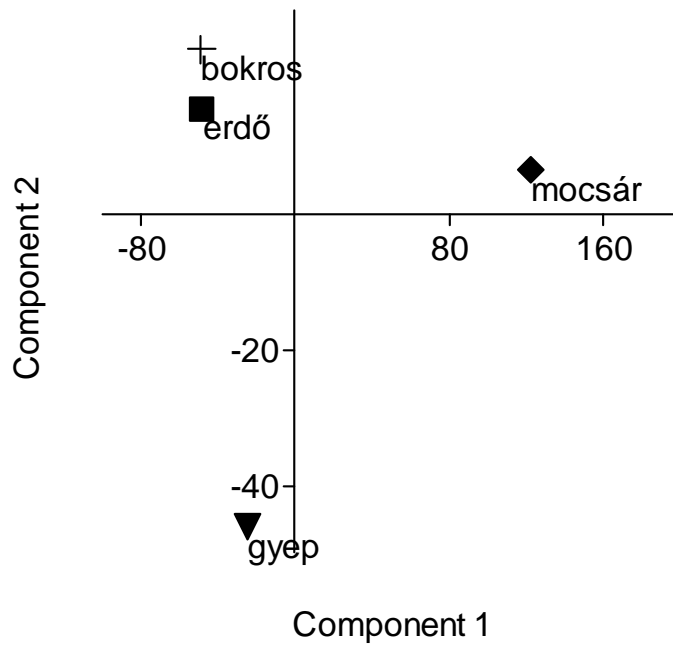
Az alábbi táblázatokban a 2004., a 2005. és a 2006. év őszi vonulási időszakában, a három élőhelyen (erdő; bokros; cserjés gyepp – mocsár) befogott fiatal vörösbegyek átlagos testtömeg és zsírtartalék értékeit hasonlítottuk össze (ANOVA, Tukey-teszt). Az 1. és 2. ábrán a főkomponens analízis (PCA) eredményeit mutatjuk be, ahol a tó mocsaras területén és a cserjés gyeppben befogott madarakat egymástól elkülönítetten kezeltük.

Július-augusztusban az erdőben befogott madarak testtömege és zsírraktára lényegesen nagyobb, mint a gyepsávban és a mocsárban befogott madaraké. A bokrosban és az erdőben befogott vörösbegyek testtömege és zsírja lényegesen nem különbözött egymástól.

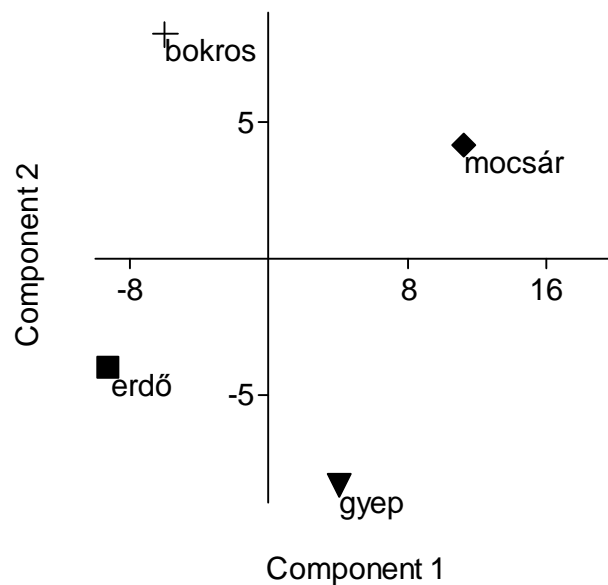
Szeptember-októberben, az erdőben és a bokrosban tartózkodó vörösbegyek testtömegük és vonulási zsírtartalékuk alapján lényegesen jobb kondícióban voltak, mint a gyepes-cserjés és a mocsaras élőhelyen befogott madarak. A vonulásnak ebben a fő időszakában a madarak testtömegét tekintve nincs lényeges különbség az erdő és a bokros élőhelyek között, mindkettő fontos pihenő- és táplálkozóhely a vörösbegyek számára, azonban az októberi, bokrosban befogott madarak nagyobb zsírraktára alapján a bokros jobb zsírraktározó helynek minősült.

A vörösbegy fő tápláléka rovarok, pókok, melyeket a talajfelszínen szökdecseelve, az avar és a talaj legfelső rétegét felforgatva kutat fel. Magvakat, bogyókat kisebb mértékben fogyaszt. A tömördi bokros egy erdő helyén kialakult zártabb vegetációs szerkezetű élőhely, melybe egy-egy nagyobb fa és kisebb-nagyobb gyepfoltok ékelődnek. A bokrok és a fák alatt viszonylag ritka az aljnövényzet, így a talajon történő táplálkozásnak kedvezőek a feltételei, a sűrű növényzet pedig jó búvóhelyet nyújt a ragadozóknak, például a területen gyakori karvaly elől. Az erdő kevésbé zárt gyepszintjével, laza cserjeszintjével ugyancsak jobb vonulás közbeni pihenő- és táplálkozóhelyet jelent a vörösbegyek számára, mint a talajfelszínt sűrűn borító, cserjékkel tagolt heterogén gyepsáv és a tó mocsaras területe.

Testtömeg (g) Júl. 28 – 31 Aug.	Erdő	Bokros	Gyep, mocsár
N	102	82	47
Átlag	16,81	16,53	16,13
S.D.	1,31	1,16	0,89
Erdő	-	n.s.	p = 0.002
Bokros		-	n.s.
Szept. 01 – 30.			
N	214	238	195
Átlag	16,27	16,3	15,95
S.D.	1,052	1,33	1,057
Erdő		n.s.	p = 0,006
Bokros			p = 0,004
Okt. 01 – 08 Nov.			
N	312	290	260
Átlag	16,74	16,84	16,25
S.D.	1,39	1,48	1,29
Erdő	-	n.s.	p < 0,0001
Bokros		-	p < 10 ⁻⁵
Zsír index Júl. 28 – 31 Aug.	Erdő	Bokros	Gyep, mocsár
N	102	82	47
Átlag	0,54	0,34	0,21
S.D.	0,75	0,57	0,46
Erdő	-	n.s.	0,023
Bokros		-	n.s.
Szept. 01 – 30			
N	214	242	195
Átlag	1,28	1,39	1,05
S.D.	1,14	1,14	1,11
Erdő	-	n.s.	p=0,03
Bokros		-	p=0,001
Okt. 01– 08 Nov.			
N	313	269	261
Átlag	1,98	2,53	1,67
S.D.	1,41	1,28	1,26
Erdő	-	p<10 ⁻⁵	p<0,01
Bokros		-	p<0,001

1. ábra. A négy élőhelyen októberben befogott vörösbecgék testtömegének összehasonlítása. A bokros és az erdő madarai lényegesen nagyobb tömegűek, mint a másik két élőhelyen befogott madarak

2. ábra. A négy élőhelyen októberben befogott madarak zsír indexének összehasonlítása. A bokros és az erdő madarai is különböznek. A bokrosban befogott madarak vonulási zsírtartaléka a legnagyobb

Fészkelő és táplálkozó madárközösségek a Tömördi Madárvárta környékén 2007-ben

Gyurácz József

Berzsenyi Dániel Főiskola, Állattani Tanszék
9700 Szombathely, Károlyi G. tér 4., e-mail: gyjozsi@bdf.hu

J. Gyurácz: The breeding and feeding bird communities in Tömörd, 2007

The species composition and diversity of the breeding and feeding bird communities was studied and compared using data from birds observed in three different habitats (forest, bushy, grassland and marsh). The species diversity of the three bird community did not differ significantly from each other. There were four species occurred in the both habitat.

A Berzsenyi Dániel Főiskola biológia szakos hallgatóinak ökológia terepgyakorlatán elvégzendő feladatok egy része a madárpopulációkkal és madárközösségekkel kapcsolatos. Ezekhez a feladatokhoz három élőhely-típusban (erdő: cseres-tölgyes, bokros: töviskés, tó és környéke: mocsár és cserjés gye) pontszámlálással gyűjtöttünk adatokat a fészkelő és táplálkozó fajok állomány nagyságáról. Élőhely-típusonként 3-3, egymástól legalább 200 méteres távolságra lévő megfigyelési ponton számoltuk össze a látott, illetve hallott madarakat. 2007. május 21-én és 22-én végeztük a madárszámlálást. A felmért példányszámokat az alábbi táblázat tartalmazza.

Faj	Erdő				Bokros				Gyep, mocsár			
	1.	2.	3.	Össz.	4.	5.	6.	Össz.	7.	8.	9.	Össz.
barátposzáta (<i>S. atricapilla</i>)	2	2	2	6	2	1	1	4	0	1	0	1
barna rétihéja (<i>C. aeruginosus</i>)	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1
berki tücsökmadár (<i>L. fluviatilis</i>)	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1
cigány csaláncsúcs (<i>S. torquata</i>)	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1
citromsármány (<i>E. citrinella</i>)	0	0	2	2	2	1	1	4	0	1	0	1
csuszka (<i>Sitta europaea</i>)	1	1	1	3	0	0	0	0	0	0	0	0
egerészöly (<i>B. buteo</i>)	0	0	1	1	0	0	0	0	0	1	0	1
énekes nádiposzáta (<i>A. palustris</i>)	0	0	0	0	0	0	0	0	2	1	1	4
énekes rigó (<i>T. philomelos</i>)	2	1	0	3	1	1	2	4	1	0	0	1
erdei pinty (<i>F. coelebs</i>)	2	2	2	6	1	2	0	3	0	0	0	0

fácán (Ph. cholhicus)	0	0	0	0	1	0	1	2	1	1	0	2
fekete rigó (T. merula)	2	1	1	4	1	1	0	2	1	0	0	1
füstifecske (H. rustica)	0	0	0	0	0	0	0	0	3	1	0	4
karvalyposzáta (S. nisoria)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1
kakukk (C. canorus)	1	0	1	2	1	0	1	2	0	0	0	0
kék cinege (P. caeruleus)	0	1	0	1	0	0	0	0	1	0	0	1
mezei pacsirta (A. arvensis)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
mezei poszáta (S. communis)	0	0	0	0	0	1	1	2	1	0	0	1
mezei veréb (Pas. Montanus)	0	0	0	0	2	1	1	4	0	2	0	2
nagy fakopáncs (D. major)	1	1	1	3	0	0	0	0	0	0	0	0
nyaktekerecs (J. torquilla)	0	0	0	0	0	0	1	1	1	0	0	1
örvös galamb (C. palumbus)	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0
réti tücsökmadár (L. naevia)	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1
sárgarigó (O. oriolus)	2	2	1	5	0	1	0	1	0	0	0	0
seregély (S. vulgaris)	0	0	0	0	1	1	1	3	5	3	1	9
sordély (M. calandra)	0	0	0	0	0	0	1	1	1	0	1	2
szajkó (G. glandarius)	0	1	1	2	0	0	0	0	1	0	0	1
széncinege (P. major)	1	2	1	4	0	0	0	0	0	0	0	0
tőkés réce (A. platyrhynchos)	0	0	0	0	0	0	0	0	1	3	0	4
tövisszúró gébics (L. collurio)	0	0	0	0	0	0	1	1	2	2	1	5
vadgerle (S. turtur)	0	1	0	1	1	0	0	1	0	0	1	1
vörösbegy (E. rubecula)	2	1	0	3	0	0	0	0	0	0	0	0
zöldike (C. chloris)	0	0	0	0	0	0	1	1	1	1	0	2
zöld küllő (P. viridis)	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0
<i>Fajszám</i>	17			16			25					
<i>Fajdiverzitás</i>	2,66			2,63			2,91					
<i>Egyenletesség</i>	0,94			0,95			0,91					

A három élőhely-típus fészkelő és táplálkozó madárközösségének fajdiverzitása (Shannon-Weaver féle képlettel számolva) lényegesen nem különbözött egymástól (t-teszt, $p > 0,05$). Az egyenletesség értékek mindhárom közösségénél magasak, vagyis a tényleges fajdiverzitás értékek közelítik a fajszámból várható maximális értéket. Ez arra utal, hogy a fajok jól kihasználják a rendelkezésre álló fészkelőhelyeket és táplálékforrásokat.

A három madárközösség faji összetétele a Jaccard-index értékei (erdő-bokros: 0,34; bokros-tó: 0,46; tó-erdő: 0,19) alapján jelentősen különbözött. A közösségek több mint felét más-más fajpopuláció alkotta. Mindössze négy faj volt, amelyik mind a három élőhelyen előfordult. E fajok neve félkövér betűvel vannak írva táblázatban. A két leggyakoribb faj az erdőben a barátposzáta (*Sylvia atricapilla*) és az erdei pinty (*Fringilla coelebs*), a bokrosban a barátposzáta és a citromsármány (*Emberiza citrinella*), a tó környékén a tövisszúró gébics (*Lanius collurio*) és a seregély (*Sturnus vulgaris*) voltak. A szűkebb tómeder leggyakoribb, domináns fészkelő faja az énekes nádiposzáta (*Acrocephalus palustris*) volt.

A terület jelenlegi madárközösségeinek megőrzése céljából az élőhely-típusok jelenlegi arányának fenntartása szükséges, amihez a passzív területvédelem mellett aktív élőhely-kezelést (pl. cserjeirtás, tómeder tisztítás) is kell alkalmazni.

Ritka madárfajok a Tömördi Madárvártán

Gyurácz József¹ – Bánhidi Péter² – Csiszár Bernadett

1: Berzsenyi Dániel Főiskola, Állattani Tanszék
9700 Szombathely, Károlyi G. tér 4., e-mail: gyjzosi@bdf.hu gyjzosi@bdf.hu
2: Meszlen, Béke u., 51., e-mail: drbanhidi@freemail.hu

J. Gyurácz, P. Bánhidi, B. Csiszár: Rare bird species of Tömörd Bird Ringing Station

The article presents a list of the 38 rare species captured in Tömörd from 1998 to 2007.

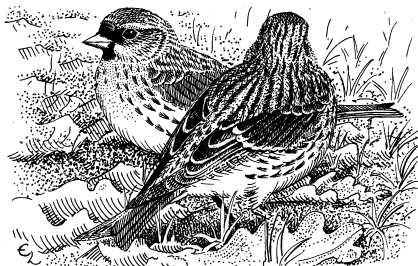
Az alábbi táblázatokban összefoglaltuk azokat a fajokat, melyek Tömördön 1998 óta az őszi vonulási időszakban függönyhálóval befogott fajok között ritkák voltak. Ritkának azokat a fajokat tekintettük, melyek csak egy évben egy példánnyal fordultak elő, vagy legalább két évben fogtuk, de a befogott példányszámuk egyik

évben sem haladta meg az öt példányt. Az egyes fajok ritkaságának több és eltérő oka lehet.

A mezei pacsirta (*Alauda arvensis*) és a sárgarigó (*Oriolus oriolus*) nem ritka fészkelő Tömörd környékén, de a mezei pacsirta a szántóföldet, a sárgarigó az erdő lombkoronaszintjét vonulási időszakban is csak ritkán hagyja el, ezért a mocsárban és a bokrosban álló hálókba is ritkán kerül egy-egy példány. A hamvas küllő (*Picus canus*), a fekete harkály (*Dryocopus martius*), a kis légykapó (*Ficedula parva*), a kormosfejű cinege (*Parus montanus*) és a keresztcsőrű (*Loxia curvirostra*) gyűrűzött egyedei a Kőszegi-hegység és az Ablánc-völgy kis létszámú fészkelő populációiból származhattak. A kerti sármány (*Emberiza hortulana*) egy-egy példánya északabbi területek vonulásban lévő példánya lehetett. A fülemülesitke (*Acrocephalus melanopogon*), a nádirigó (*A. arundinaceus*) és a kékbegy (*Luscinia svecica*) számára elsősorban a nádas jelenti a pihenő és táplálkozóhelyet, ami Tömördön hiányzik. A tó kevés vize és az iszapos területek kis felszíne miatt ritkák a partimadarak (sárszalonka – *Gallinago gallinago*, réti cankó – *Tringa glareola*, erdei cankó – *T. ochropus*) és a jégmadár (*Alcedo atthis*) is. A befogott fajok ritkasága szempontjából döntő az is, hogy a vonuló, telelő populációk érintik-e a vizsgált élőhelyeket. Az erdei szalonka (*Scolopax rusticola*) egyetlen befogott példánya egy késői vonuló példány lehetett. A nagy őrgébics (*Lanius excubitor*) ritkasága a Tömördön előforduló kisszámú telelőpopulációval magyarázható. Ha a fajok vonulási, telelési időszaka eltér a vizsgálati időszaktól, akkor ugyancsak keveset fogunk belőlük, pl. a réti pityer (*Anthus pratensis*), fenyőrigó (*Turdus pilaris*) és a zsezse (*Carduelis flammea*) nagyobb számban télen lenne fogható. A királyfüzike (*Phylloscopus proregulus*), a vándorfüzike (*Ph. inornatus*), a karmazsinpirók (*Carpodacus erythrinus*), a havasi pityer (*Anthus spinoletta*) és a kucsmás poszáta (*Sylvia melanocephala*) ritkaságának oka, hogy Magyarországon nem fészkelnek és egy kis szerencsével csak egy-egy kóborló, vagy viharos szelekkel Tömördre sodródott példányt foghatunk. A léprigó (*Turdus viscivorus*) kedvelt tápláléka a fagyöngy, ami ritka a területen, ezért a léprigóval is ritkán találkozhatunk. A balkáni fakopáncs (*Dendrocopos syriaca*) ritka előfordulása a lakott területek távolságával magyarázható, melyet költési időszak után sem hagy el. A sarlósfecske (*Apus apus*) és a gyurgyalag (*Merops apiaster*) rendszeres előfordulásuk ellenére is ritkán foghatók, mivel a magasban repülő rovarokkal táplálkoznak, és a hálókig csak elvétve ereszkednek le.

Faj		év és befogott példány									
		98	99	00	01	02	03	04	05	06	07
1.	böjti réce (<i>A. querquedula</i>)	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0
2.	csörgő réce (<i>A. crecca</i>)	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0
3.	erdei szalonka (<i>S. rusticola</i>)	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0
4.	lappantyú (<i>C. europaeus</i>)	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0
5.	sarlósfejske (<i>A. apus</i>)	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6.	gyurgyalag (<i>M. apiaster</i>)	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
7.	balkáni fakopáncs (<i>D. syriacus</i>)	0	0	0	1	0	0	0	0	1	0
8.	havasi pityer (<i>A. spinoletta</i>)	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0
9.	léprigó (<i>T. viscivorus</i>)	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0
10.	fülemülesítke (<i>A. melanopogon</i>)	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0
11.	kucsmás poszáta (<i>S. melanocephala</i>)	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
12.	sárgarigó (<i>O. oriolus</i>)	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0
13.	zsezse (<i>C. flammea</i>)	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0
14.	keresztcsőrű (<i>L. curvirostra</i>)	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0
15.	karmazsinpirók (<i>C. erythrinus</i>)	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0

1. táblázat. Fügönyhálóval befogott, csak egy évben, egy példánnyal előforduló fajok

Zsezse (*Carduelis flammea*)

Faj		év és befogott példány									
		98	99	00	01	02	03	04	05	06	07
1.	karvaly (<i>A. nisus</i>)	0	0	0	1	1	3	2	3	1	2
2.	kis sárszalónka (<i>L. minimus</i>)	0	2	0	0	0	1	0	0	1	0
3.	sárszalónka (<i>G. gallinago</i>)	0	0	0	0	0	1	2	1	2	0
4.	erdei cankó (<i>T. ochrupos</i>)	1	1	0	0	0	0	1	5	1	1
5.	réti cankó (<i>T. glareola</i>)	1	0	0	0	0	1	0	0	1	1
6.	vadgerle (<i>S. turtur</i>)	4	0	0	0	1	0	0	3	0	1
7.	jégmadár (<i>A. atthis</i>)	1	0	0	0	0	0	0	1	0	1
8.	szürke küllő (<i>P. canus</i>)	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0
9.	fekete harkály (<i>D. martius</i>)	0	0	0	1	0	0	2	0	0	0
10.	közép fakopáncs (<i>D. medius</i>)	0	1	3	0	2	1	1	0	2	2
11.	búbos banka (<i>U. epops</i>)	0	0	0	0	0	0	0	0	1	2
12.	mezei pacsirta (<i>A. arvensis</i>)	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0
13.	kékbegy (<i>L. svecica</i>)	0	1	1	0	0	1	0	0	0	1
14.	hantmadár (<i>O. oenanthe</i>)	0	0	0	1	4	3	0	0	2	0
15.	fenyőrigó (<i>T. pilaris</i>)	0	2	2	0	1	0	3	1	0	5
16.	nádirigó (<i>A. arundinaceus</i>)	0	0	0	0	0	1	4	1	2	1
17.	vándorfüzike (<i>Ph. inornatus</i>)	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1
18.	királyfüzike (<i>Ph. proregulus</i>)	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0
19.	kis légykapó (<i>F. parva</i>)	1	1	2	3	3	3	0	0	0	2
20.	búbos cinege (<i>P. cristatus</i>)	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1
21.	kormosfejű cinege (<i>P. montanus</i>)	0	0	1	0	0	0	0	5	0	2
22.	nagy őrgébics (<i>L. excubitor</i>)	0	2	2	1	2	1	4	2	3	1
23.	kerti sármány (<i>E. hortulana</i>)	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0

2. táblázat. Fügönyhálóval befogott, legalább két évben, évente maximum 5 fogott példányszámú fajok

A barátposzáta (*Sylvia atricapilla*), a kerti poszáta (*S. borin*), a mezei poszáta (*S. communis*) és a kis poszáta (*S. curruca*) őszi vonulása Tömördön

Radasics Csaba¹ – Gyurácz József¹ – Bánhidi Péter²

1: Berzsényi Dániel Főiskola, Állattani Tanszék
9700 Szombathely, Károlyi G. tér 4., e-mail: gyjozsi@bdf.hu gyjozsi@bdf.hu
2: Meszlen, e-mail: drbanhidi@freemail.hu

Cs. Radasics, J. Gyurácz, P. Bánhidi: Autumn migration of the Blackcap, Whitethroat and Lesser Whitethroat in Tömörd

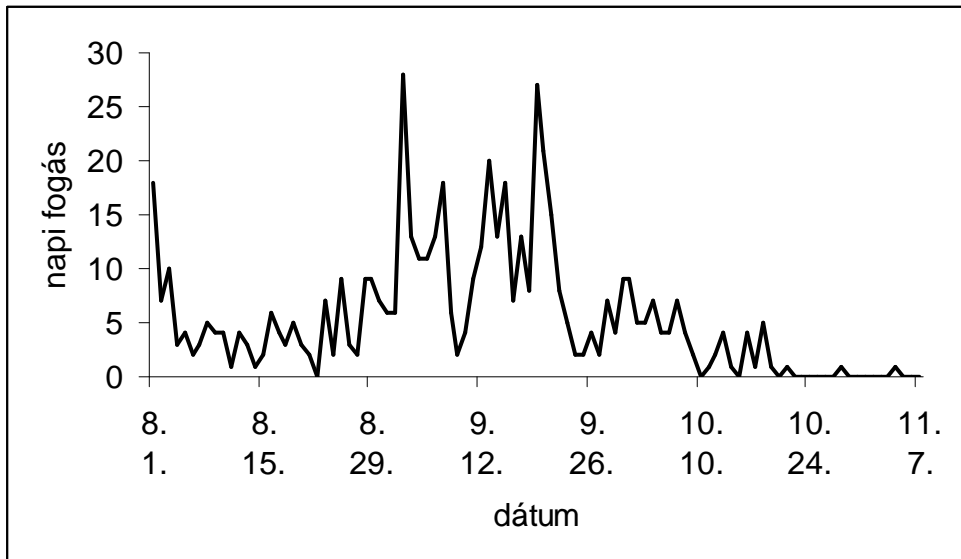
The autumn migration dynamics of the blackcap, whitethroat and lesser whitethroat was studied using data from birds captured from 01 August to 10 November of 2004. The change of dynamics of the autumn migration is in time similar between the study species, with the exception of the blackcap. The median date of the autumn migration was in the first half of September for blackcaps and in the second half of August for other three species.

Egy 2007-ben elkészült szakdolgozatból közöljük a poszáta fajok (*Sylvia spp.*) őszi vonulására vonatkozó eredményeket, melyek a 2004. augusztus 1. és november 10. között befogott madarak adatai alapján készültek.

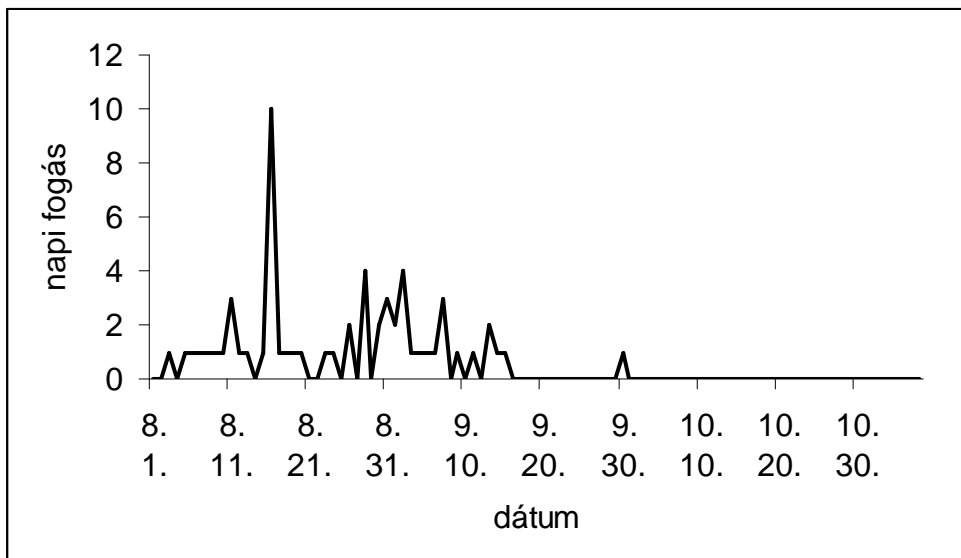
A napi fogás alapján (1. ábra) a barátposzáta (*Sylvia atricapilla*) őszi vonulását megelőzi a fiatalok július végi, augusztus eleji diszperziós mozgása. A fiatalok szétszóródása miatt a napi fogás csökken augusztus közepéig. Az őszi vonulás augusztus második felében kezdődik és október végén, november elején fejeződik be. A naponta befogott egyedek száma augusztus közepétől szeptemberig fokozatosan nő, a vonulás egyik csúcspontja szeptember első, a második szeptember utolsó hetére esett. Októberben az egyedszám csökkenő tendenciát mutat, novemberben már csak néhány példány pihen meg a vizsgált élőhelyeken. A medián dátumok Tömördön: fiatal 09.12., öreg 09.04., hím 09.13., tojó 09.12.

A kerti poszáta (*S. borin*) őszi vonulása rövidebb idő alatt zajlik le, mint a barátposzáta vonulása. Augusztus elején kezdődik, és szeptember végére fejeződik be (2. ábra). A csúcsideőszak augusztus közepe. Medián dátumok: fiatal 08.28., öreg 08.16.

A mezei poszáta (*S. communis*) őszi vonulása már július végén, augusztus elején kezdődik, és szeptember végén fejeződik be. A vonulás csúcspontja szeptember elejére esett (3. ábra). Októberi előfordulása csak esetleges. A tömördi medián dátumok: fiatal 08.20., öreg 08.23.

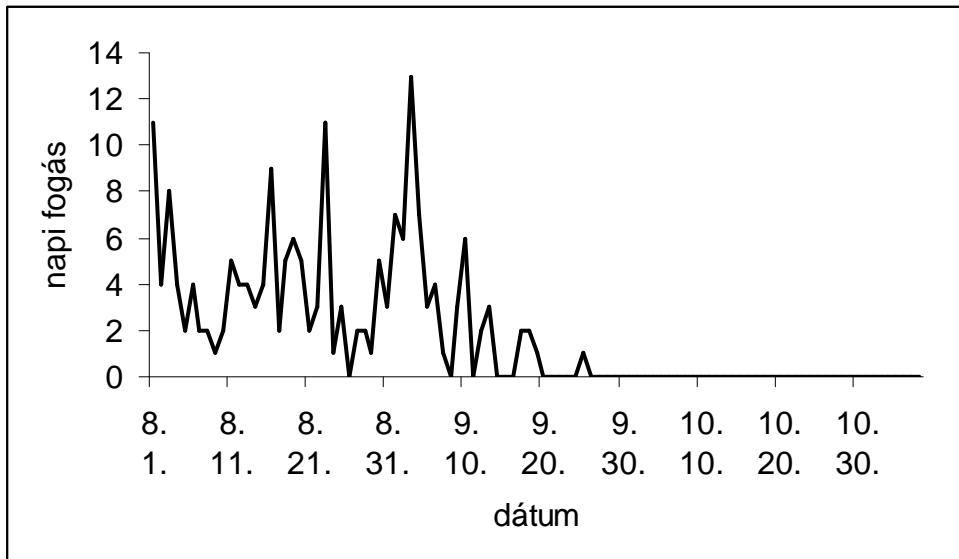
1. ábra. A barátposzáta napi fogás értékei 2004-ben

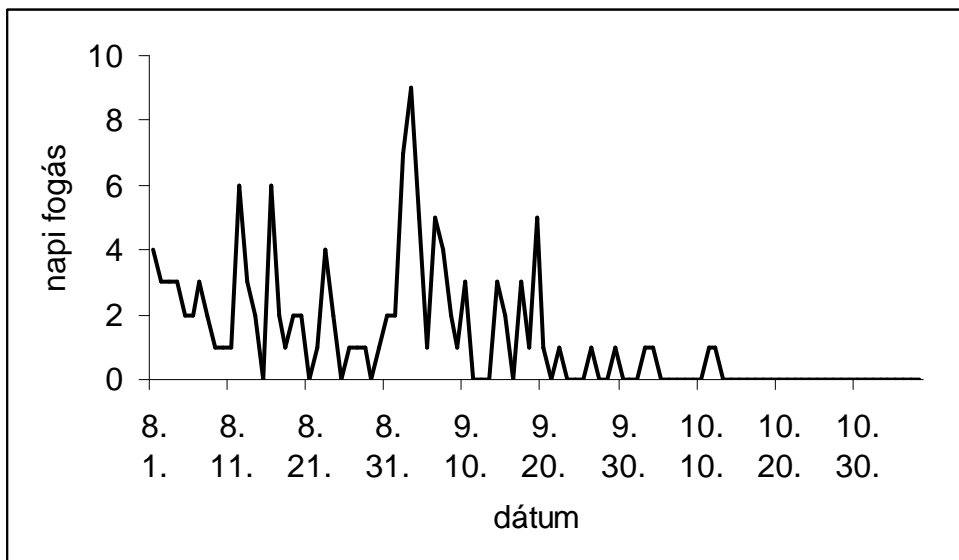
2. ábra. A kerti poszáta napi fogás értékei 2004-ben

Ősszel a kis poszáta (*S. curruca*) is viszonylag rövid időn belül átvonul Tömördön. Augusztus elején kezd, és szeptember végén, október elején fejezi be őszi vonulását (4. ábra). Szeptember eleje kimagaslóan a legintenzívebb időszak. A medián dátumok fiatal: 08.30., öreg: 09.02.

Tömördön a kerti, a mezei és a kis poszáta őszi vonulásának időbeli alakulása a cluster-analízis alapján is hasonlóan alakult, a barátposzáta vonulásának medián dátumai lényegesen későbbi időszakra estek (Kruskal-Wallis teszt, $p < 0,05$) (5. ábra).

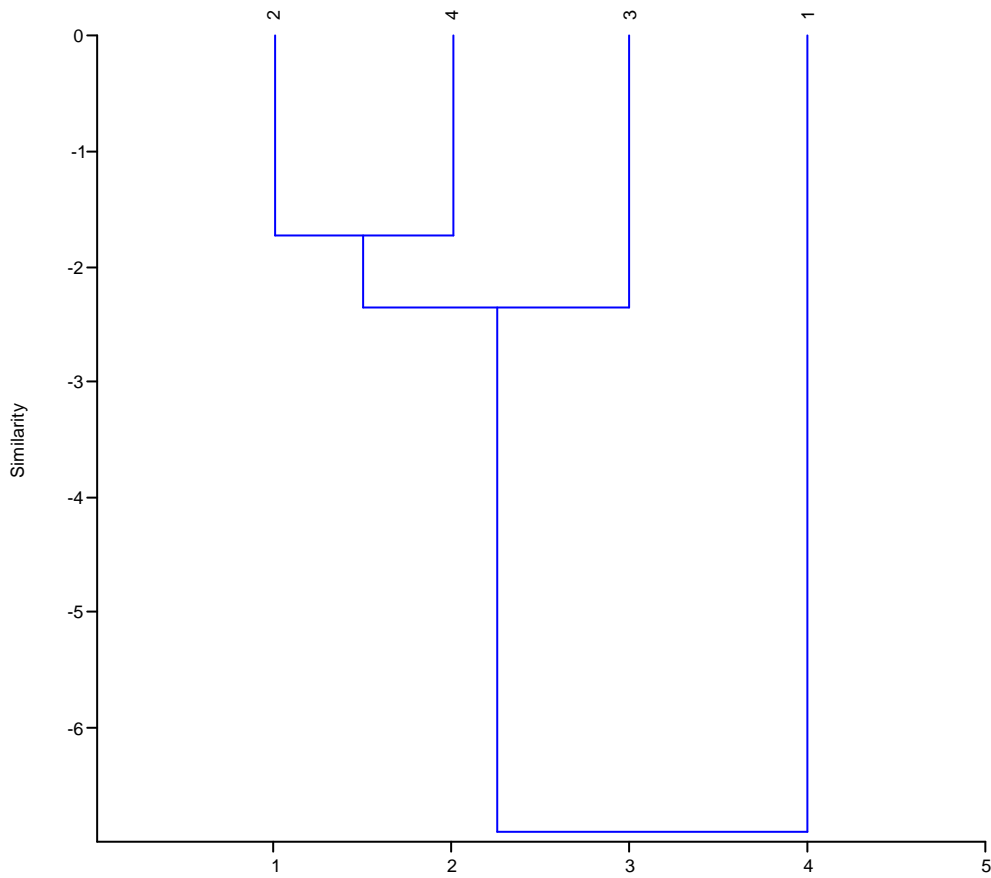

3. ábra. A mezei poszáta napi fogás értékei 2004-ben

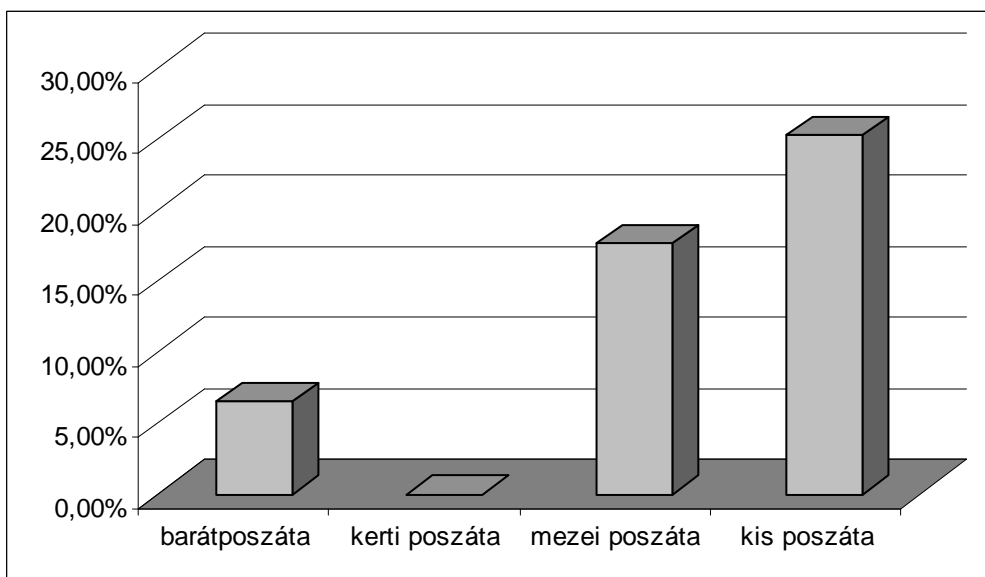

4. ábra. A kis poszáta napi fogás értékei 2004-ben

A kerti poszátából nem volt visszafogás, a visszafogott madarak aránya a kis poszátánál volt a legnagyobb, de itt is kisebb volt, mint 25% (6.ábra). A visszafogott barátposzáták átlagosan 14 napig, a mezei és kis poszáta visszafogott példányai átlagosan 7-8 napig tartózkodtak Tömördön, de a vonulási zsírtartalék lényeges növekedését egyik fajnál sem tapasztaltuk (t -próba, $p > 0,05$). Az északabbi területekről származó, átvonuló poszáták körülbelül 75%-a csak egy, két napra pihent meg Tömördön és gyorsan tovább repült a telelőterületek irányába. Az eddigi eredmények alapján megállapíthatjuk, hogy a tömördi bokrosok, gyepes területek fontos pihenőhelyek a vonuló poszáták számára, de kevésbé jelentősek, mint energiateljesítő helyek.

5. ábra: A barátposzáta (1), a kerti poszáta (2), a mezei poszáta (3) és a kis poszáta (4) vovulásának dendrogramja Tömördön

6. ábra. A visszafogott madarak aránya 2004-ben

A Chernel- kerti odútelep 2007- ben

Barki Márta

9737 Bük, Ifjúság útja 50., e-mail: barkim@freemail.hu

M. Barki: Nest-box colony in the Chernel Garden in 2007

There are 57 nest-boxes in the Chernel Garden in Kőszeg, which I controlled regularly once a week from March 2007 to Juli 2007. In 14 of them great tit; in 5-5 of them blue tit and common redstart; in 4 of them eurasien tree sparrow; in 3 of them common starling; in 2 of them nuthatch; and in 1-1 of them wryneck and black redstart brooded.

2007-ben is folytattam a 3 éve megkezdett munkát a Chernel-kerti odútelepen. Kora tavasszal a sérült odúkat megjavítottuk, a tönkrementeket kicseréltük az ott dolgozó kollegák segítségével. A Chernel-kert mellett fekvő Aradi vértanúk parkjában pedig 7 új (3 A és 4 B) és 3 javított B odút helyeztünk ki. Ezzel a telep területe 2,5 ha-ról 3,5 ha-ra nőtt. Márciusban az odúk mindegyike (57 db) fészkelésre alkalmas állapotban volt. Az eddigiekhez hasonlóan az ellenőrzéseket március és július közt heti rendszerességgel végeztem.

A 2007. év eredménye számokban összefoglalva:

- 57 odú, ebből 29 foglalt
 - 11 odúban elhagyott félkész vagy kész fészkek volt
 - 16 üres maradt
 - 1 odúban darázfészkek volt
- 29 kirepült fészkekalj (130 kirepült fióka)
- 6 elpusztult fészkekalj
- 8 (odúban fészkelő) madárfaj

A legnagyobb számban idén is a széncinege (*Parus major*) fészkelte. 12 odúban 13 fészkekaljnyi fiókát (Σ 65 db) neveltek fel, egy fészkekaljnyi fiókájuk pedig elpusztult. Az egyik pár két okból is kiemelendő: már 3.21-én tojás volt a fészkekben (ez 10-20 nappal korábban van, mint a megszokott), illetve nekik volt a legtöbb tojásuk (fiókájuk) is. 15-16 napos korig mind a 11 fióka szépen fejlődött, a kirepülés előtt pusztult el 5 (vagy a többi kirepült ők meg az odúban maradtak, ezt nem tudni biztosan).

A kék cinege (*Parus caeruleus*) 5 odúban rakott fészket. Négyben sikeresen felnevelt 3-9 fiókát. Az ötödikben 4 tojáson kotlott rendesen, aztán elhagyta a tojásokat. A csuszka (*Sitta europaea*) két odúban nevelt 6, illetve 8 fiókát. A csuszkák, lehetőség szerint, minden évben új, valamint évek óta nem használt, „tisztá” odút választanak.

A mezei veréb (*Passer montanus*) 2007-ben is ugyanazt a két odút választotta, mint az elmúlt években. A 27-es számú odúban csak egy fészekaljnyi fiókát neveltek, míg a 28-as számúban 3 költés volt. Ez utóbbiban az első 4 fióka elpusztult, de utána újra raktak fészket és a 2. költés már sikeres volt. A 3. költésnél (kotlás idején) egy elpusztult felnőtt mezei verebet találtam a fészkek szélén, de a tojások melegek voltak. Nem tudom, hogy az egyik szülőt vagy egy idegen madarat találtam így, de a kotlás folytatódott, és 4 fióka ki is repült.

A seregély (*Sturnus vulgaris*) két odúban fészkel. A kuvikodúban nem tudtam a költést ellenőrizni (a sok fészekanyagtól nem látni bele). A másik odúban kétszer kísérelte meg a fiókanevelést, de nem sok sikerrel jártak: előbb 1 fiókájuk repült ki, utóbb elpusztult a fészekalj.

A nyaktekercs (*Jynx torquilla*) is eredményesen költött. Egy elhagyott cinegeodút választott magának (a cinegefiak kirepülése után egy héttel már tojásokat és a kotló madarat találtam az odúban). 8 tojásból 7 fiókát felneveltek, s talán ennyi ki is repült (4 fióka volt ellenőrzéskor az odúban, de a másik három már kirepülhetett, mert másnap ez a 4 sem volt bent).

A házi rozsdafarkú (*Phoenicurus ochruros*) is rakott fészket egy C típusú odúban, s volt két tojása is. De pár nap múlva valami kifosztotta a fészket. A legtöbb veszteség talán a kerti rozsdafarkút (*Phoenicurus phoenicurus*) érte. Az első fészkek egy héten belül eltűnt az odúból (B típusúból!). A másodikból (31. számú) négy kotlott tojás tűnt el, valami kifosztotta a fészket. A harmadikban sikerült 7 tojásból 4 fiókát felnevelniük. A negyedik fészket szintén kifosztották (tágabb nyílású B odúban), itt is volt legalább két tojás már. Az ötödik fészkekben 6 tojásból 1 fiókát sikerült felnevelniük. A fészkek itt is fel volt dülva, s előző héten még 5 fióka volt.

Az eredményekből látszik, hogy folyamatosan nőtt az elmúlt három évben a költések (18-ról 34-re) és a megtelepedett fajok száma (6-ról 8-ra) (lásd. Cinege 10., 11. számában). Emiatt megérte az odútelepet felújítani, és érdemes folyamatosan gondozni is. Mindenképpen figyelemreméltó, hogy a kerti rozsdafarkú idén már két fészekaljnyi fiókát nevelt, és a nyaktekercs 2004 óta először ismét sikeresen költött. A jövőben is szeretném folytatni az odútelep gondozását és az ottani kutatásokat is.

A táblázat a költések adatait tartalmazza. A kirepülést nem minden esetben sikerült megfigyelni, a többinél tartomány szerepel (hó. nap – hó. nap).

faj	odú száma	típus	kitettség	tojás (db)	kikelt	kirepült	tojásrakás kezdete	kirepülés napja	
					fiókák száma (pld)				
Parus major	K5	B	DNy	10	8-9	7	3. 29.	5. 9.	
Parus major	K5	B	DNy	6	6	3	5. 29.	6.28.-7.6.	
Parus major	K7	B	DK	10	10	2	3. 30.	5. 9.	
Parus major	K7	B	DK	6	6	5	5. 24.	6.25.-6.28.	
Parus major	K9	B	É	8	7	2	4. 21.	5.24.-5.30.	
Parus major	2	B	ÉK	8	8	5	4. 10.	5. 16.	
Parus major	7	B	DK	10	9	0	3. 29.	-	
Parus major	13	B	D	8	7	7	4. 6.	5.13.-5.16.	
Parus major	24	B	K	7	5	4	4. 30.	5.28.-6.2.	
Parus major	32	B	D	7	7	4	4. 7.	5.16.-5.24.	
Parus major	37	B	Ny	11	11	6	3. 21.	5.1.-5.5.	
Parus major	38	B	K	8	7	7	4. 6.	5. 16.	
Parus major	41	B	É	8	7	7	4. 12.	5.16.-5.24.	
Parus major	48	B	DNy	6	6	6	5. 11.	6.7.-6.15.	
Par. caeruleus	K2	A	DK	4	0	0	5. 26.	-	
Par. caeruleus	K10	B	ÉNY	8	7	5	4. 5.	5.12.-5.16.	
Par. caeruleus	6	B	DNy	11	10	8	4. 7.	5. 16.	
Par. caeruleus	16	A	DK	12	9	9	4. 1.	5.9.-5.16.	
Par. caeruleus	36	A	Ny	9	8	3	4. 4.	5.16.-5.24.	
Pas. montanus	27	B	ÉNY	5	5	4(5)	4. 11.	5.9.-5.16.	
Pas. montanus	28	B	DK	5	4	0	4. 17.	-	
Pas. montanus	28	B	DK	5	5	5	5. 20.	6.15.-6.20.	
Pas. montanus	28	B	DK	5	4	4	6. 24.	7.18.-7.25.	
Jynx torquilla	38	B	K	8	7	4(7)	6. 1.	7. 8.	
Sturnus vulgaris	34	kuvik	DNy	?	?	?	?	?	
Sturnus vulgaris	49	B	É	3	3	1	4. 25.	5.24.-5.26.	
Sturnus vulgaris	49	B	É	4	1	0	5. 26.	-	
Ph. phoenicurus	10	B	K	6	5	1	6. 1.	6.28.-7.6.	
Ph. phoenicurus	42	B	ÉK	kész fészkek eltűnt az odúból					
Ph. phoenicurus	46	B	DK	7	4	4	5. 9.	6.7.-6.15.	
Ph. phoenicurus	31	C	D	4	0	0	5. 3.	-	
Ph. phoenicurus	K8	B	D	2	0	0	5. 25.	-	
Ph. ochruros	39	C	D	2	0	0	6. 9.	-	
Sitta europaea	33	B	K	6	6	6	4. 1.	5.9.-5.16.	
Sitta europaea	43	B	DNy	8	8	8	3. 24.	5.4.-5.9.	

Adatok a Kőszegi-hegység kis légykapó (*Ficedula parva*) állományának ismeretéhez

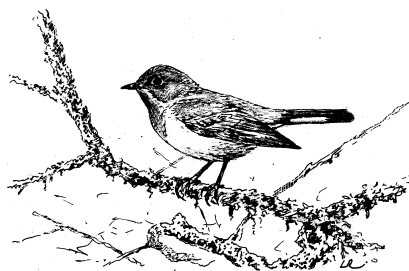
Németh Csaba

Fertő-Hanság és Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság
9730 Kőszeg Aradi vértanúk parkja, e-mail: nemeth@onp.kvvm.hu

Cs. Németh: Data for the population of the Red-breasted Flycatcher in the Kőszeg Mountains

In 2007 a survey was made in the mountain region of Kőszeg to show the situation of the red-breasted flycatcher population. The results of the survey proved that the population of this species have increased since 1999. 11 revirs were registered in 2007 and 4-7 revirs were registered between 1997 and 1999.

A kis légykapó (*Ficedula parva*) a Kárpát-medencében a középhegységi lombdők ritka, rejtett életmódot élő énekesmadara. Hazai természetvédelmi oltalmán túl szerepel az Európai Unió közösségi jelentőségű állatfajai között is. Az 1996 és 1999 között felmértem a Kőszegi-hegység kis légykapó állományát. Az eltelt 10 év állományváltozásának megismerése érdekében 2007 nyarán megismételtem a felmérést. Módszerem az éneklő hímek alapján történő territórium behatárolás volt. Május 22. és július 5. között, többszöri területbejárás alkalmával ellenőriztem az egykori, illetve a potenciális kis légykapó élőhelyeket. A felmérés során 11 revírt sikerült lehatárolni, ami meghaladja a tíz évvel ezelőtti tapasztalt 4-7 páros állomány nagyságot. A revírek a korábbiaknál még markánsabban, két bükkös tömbbe aggregálódva helyezkedtek el: a Hármaspatak – Ciklámen-forrás patakja, valamint a Hosszúvölgy – Sötétvölgy térségében. A 11 revír közül egy a korábbi felmérésekből nem rendelkezett ismert előfordulással, illetve két korábban stabil (legalább két éven át használt) fészkelőhelyéről tűnt el a madár. Az állomány nagyság változásának, a revírek részbeni átrendeződésének számos oka lehet. Közülük az élőhelyek átalakulásának részletes vizsgálatát azért tartom a közeljövő időszerű feladatának, mivel az rávilágíthat az elmúlt tíz évben az erdők természetességét javítani hivatott természetvédelmi intézkedések hatékonyságára, illetve ennek a kis légykapó állományra gyakorolt hatására.

Kis légykapó (*Ficedula parva*)

Vándorsólyom (*Falco peregrinus*) megfigyelése Szombathelyen

Vörös Norbert

9700 Szombathely, Bem J. u. 19. F 1/3.

N. Vörös: Observing Peregrine in Szombathely

On 13th of December 2007 one peregrine was noticed in Szombathely.

2007. december 13-án reggel 7.30 körül egy hosszú, hegyes szárnyú ragadozó madarat figyeltem meg a Thököly utcában. Az Aréna utca felől repült a Ferences templom tornya felé. Sikerült a külső jegyei alapján beazonosítani a fajt, a fekete barkója, valamint a hosszcsíkos hasi oldala alapján, egy kifejlett, de még nem ivarérett példánnyal találkoztam. Az erős északi szél miatt a templom tornya felett nagyon hamar eltűnt a szemem elől. Nagy öröm volt, hogy a hazánkba nemrégiben visszatelepült faj egyik szép példányát sikerült a városban megfigyelni.

Hódok (*Castor sp.*) a Rábán

Baumgartner Tibor

9766 Rum, Tulipán u. 24.

T. Baumgartner: Observing castors on the river Rába

In August 2007 two castors were noticed on a river-tour near Rum.

Az első hód (*Castor sp.*) rágásokat kb. négy éve észleltem először a folyón, Csörötnek-Rábagyarmat között, ahol a folyón árvízvédelmi szempontból a kanyarulatokat egy helyen átvágták és így egy nagy sziget képződött. Hamarosan, szinte a folyó teljes magyarországi szakaszán lehetett látni a nyomaikat. Szerettem volna élőben is látni őket, ezért a rágások közelében több éjszakát is eltöltöttem. Sajnos nem volt szerencsém vagy nem voltam elég kitartó. A sikert ez évben egy augusztusi nap hozta meg. A folyó Rum község feletti szakaszán szép tölgyesben táboroztam. Este 8 óra körül arra lettem figyelmes, hogy valami úszik felfelé a túloldali partszélen. Kenuba szálltam és az ellenkező partszélen követtem. Feljebb volt egy vihar által nemrég a vízbe dőlt fa. A hód eme fához tartott, és ott a még zöld fiatal ágacskákat, leveleket kezdte enni. Egy fiatal egyed volt, abszolút nem félt, kb. 3 m-re megtudtam közelíteni a kenuval. Sok képet tudtam róla készíteni. Kicsit később

testvére vagy barátja is csatlakozott hozzá. Az elkövetkező napokban (napközben is) többször láttam őket. Észlelésük után egy hétre sajnos az egyik példány elpusztult. Felhívtam Dankovics Róbertet, aki az elpusztult állatot határozásra elszállította. Az eset után 2-3 hét múlva a másik példány is elpusztult. Tetemét egy uszadékon találtam meg a közelben.

Adatok a Tömördi Madárvárta környékének kisemlős faunájához

Harsányi Krisztián¹ - Illés Péter²

1: 9730, Kőszeg, Úrhajósok u. 25/B., e-mail: vadpig@freemail.hu
2: 9730, Kőszeg, Károlyi M. u. 1., e-mail: selliretep@freemail.hu

selliretep@freemail.hu

K. Harsányi, P. Illés: Data about the fauna of small mammals of Tömörd

The animals were collected by the living-trap in the neighbourhood of the Bird Ringing Station of Tömörd in August. Five species (*Apodemus flavicollis*, *Apodemus agrarius*, *Microtus arvalis*, *Clethrionomys glareolus*, *Mus musculus*) and 28 individuals were collected.

A Tömördi Madárvárta környékének kisemlős-közössége nem teljesen ismert része a terület állatvilágának. A jelen vizsgálat inkább „tájékozódó jellegűnek” nevezhető. A motivációt az adta, hogy a madárgyűrés során lépten-nyomon „elsurranó” kistrágyacsálókba botlottunk. Arra kerestük a választ, milyen fajok lehetnek ezek?

A kisemlős közösségek vizsgálatához 40 darab fa élvefogó ládacsapdát használtunk. Csaliként apróra vágott szalonna- és sajtdarabkák, valamint gabonamagvak szolgáltak. A Tömördi Madárvártához tartozó terület változatos és meglehetősen heterogén növénytakarásai közül a tábortól keletre fekvő, főleg aranyvesszőből álló gyomos gyepsávba és a Nagy-tó harmatkásásába, a délre húzódó töviskesbe, az északra lévő cseres-tölgyesbe, a vele szomszédos rétre, valamint a szántóföldet szegélyező erdőszélre helyeztünk ki 5-5 csapdát, teljesen véletlenszerűen. A madárvárta közvetlen közelébe tíz csapdát tettünk ki, ötöt a táborba, ötöt az azt körülölelő akácosba. A mintavétel eredetileg csak 2007. augusztus 17-én, egyetlen éjszakán át zajlott volna, azonban a magas fogásszámon

felbuzdulva következő éjjel újra mintát vettünk, de ezúttal a Kis-tó pántlikafüvesébe és a Nagy-tó bokorfüzesébe helyeztük el csapdáinkat (öt, illetve három csapdát).

A következő táblázat bemutatja a fogott fajok egyedszámát élőhelyenként:

Faj	Akácos (tábor)	Aranyvesszős gyepsáv	Töviskes	Cseres-tölgyes	Rét	Erdőszél	Nagy-tó	Kis-tó	Bokorfüzes	Össz.
<i>A. flavicollis</i>	6	1	2	3	2	2	0	1	1	18
<i>A. agrarius</i>	0	0	1	0	0	0	1	1	1	4
<i>M. arvalis</i>	0	1	0	0	2	0	0	0	0	3
<i>C. glareolus</i>	2	0	0	0	0	0	0	0	0	2
<i>M. musculus</i>	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Össz. *	9/13 **	2/5	3/5	3/5	4/5	2/5	1/5	2/3	2/5	28/51

* Fogásszám/csapdaszám

** A hajnali ellenőrzés után hármat újraélesztettünk a tábori csapdák közül.

A kisszámú adatból komolyabb statisztikai következtetést nem lehet levonni, de a fogási eredményesség (a kihelyezett csapdák 55%-a fogott állatot) igazolta megfigyelésünket, hogy a területen nagy a kisemlősök egyedsűrűsége. A leggyakoribb faj, a sárganyakú erdeieger (*Apodemus flavicollis*) minden társulásból előkerült. A hazai pocokfajok közül a mezei pocok (*Microtus arvalis*) és a vöröshátú erdeipocok (*Clethrionomys glareolus*) sikerült csapdába csalnunk. Érdekes volt a házi egér (*Mus musculus*) előfordulása. Ez, valamint egy pirók erdeieger (*A. agrarius*) „társa” mindennapos kosztolója a tábori ételmaradékos vödörnek. Az egyes társulásokra jellemző fajt vagy fajösszetételt nem sikerült kimutatni, de erre a társulások heterogén és mozaikos jellege, valamint a kis mintaszám miatt nem is lehetett számítani.

A Tömördi Nagy-tó és környékének kisemlős faunáját érdemes lenne nagyobb számú csapdával, rendszeresen vizsgálni.

Adatok a pirók erdeiegér (*Apodemus agrarius*) elterjedéséhez Vas megyéből

Varga László

9724 Lukácsháza, Kossuth Lajos u. 27., e-mail:vargal@szherdeszet

L. Varga: Data about the distribution of *Apodemus agrarius* in Vas County

The *Apodemus agrarius* is not a common species of small mammal fauna of Vas County. The study presents 12 occurrences of the species in chronological order.

A pirókegér (*Apodemus agrarius*), vagy újabb magyar nevén pirók erdeiegér, hazai elterjedéséről húsz-harminc éve azt tudtuk, hogy Magyarország középső, DNY-i és ÉK-i részein fordul elő, ahol viszont nem számít ritka kisméretűnek. Ezt igazolta az is, hogy magam 1981. májusában, a Felső-Tisza vidékén Tiszabercelen találkoztam először ezzel a fajjal. Az érintett Tisza-ártérbe Bánhidi Péter hívott meg Király Róbert barátommal együtt, s miközben nagy fülemüléket igyekeztünk gyűrizni, meg tudtam figyelni a visszahúzódott árvíz után, az ártéri erdő iszapos talaján, világos nappal is futkározó pirókegereket. A következő évben, Zalában, a pölöskei gyűrűzőtáborban bagolyköpetben találtuk meg maradványait Ács Attila barátommal, tehát a DNY-i elterjedést is igazolva láttuk.

Vas megyében 1987. július 20-án Győrváron találtam az első példányt, amit a Vasi Szemle 1991./1. számában meg is írtam. Az időközben eltelt húsz év során több helyről is előkerült, ami véleményem szerint folyamatos, de nem látványos terjeszkedését támasztja alá. Az alábbi táblázatban ismertetem előfordulási adatait.

A táblázatból láthatjuk, hogy a madarászok által oly sokszor elítélt házi macska olykor segítséget is nyújthat a faunisztikai adatgyűjtésben, csak figyelni kell vadászatát, s időben kell tőle megszerezni (természetesen, csak amíg megvizsgáljuk) a zsákmányállatot.

A fenti adatsor közzétételével rá szeretném irányítani a figyelmet a pirókegérre, valamint arra is, hogy madármegfigyelés mellett vagy akár a mindennapi tevékenységünk során, egy kis odafigyeléssel, számos érdekes észlelést tehetünk az élővilágról, melyeket csokorba szedve ki is értékelhetünk, s így is pontosíthatjuk az egyes fajokról meglevő ismereteinket.

Dátum	Település	Hely	Megjegyzés
1987. július 20.	Győrvár	Győrvári-erdő pereme, gyalogúton	1 eltiport pld.
1993. január 23.	Vasvár	Városerdő, erdőfelújítás menti árokban	1 pld. 1,5 m-ről figyelve
1997. június 04.	Gersekarát	Szálláshely major	1 elpusztult pld.
1997. október 03.	Gersekarát	Szálláshely major	bagolyköpetben 1 pld. + 1 pld. A. sylvaticus és 1 pld Apodemus sp.
1998. július 03.	Hosszúpereszteg	Alsóhegy és a Szajki-erdő közötti mező	1 elpusztult pld.
1999. szeptember 09.	Rum	Hamuháza, erdőszegélyen	200 m-es szakaszon 3 elpusztult pld-t találtunk Jánosa Attilával
2000. október 15.	Nick	Vízerőmű	1 elpusztult pld. a Rába töltésén
2002. július 30.	Hegyhátszentjakab	Vadása I.	a víztározó menti gyalogúton 1 elpusztult pld.
2006. november 05.	Lukácsháza	Falusi kertben	macska fogott meg 1 pld-t
2007. április 01.	Kőszeg	Stájer-házak, 551 m tszf.	2 pld-t figyeltünk meg feleséggel
2007. július 09.	Lukácsháza	Falusi kertben	macska fogott meg 1 pld-t
2007. november 17.	Lukácsháza	Falusi kertben	macska fogott meg 1 pld-t

Áttelelő alpesi göte (*Triturus (Mesotriton) alpestris*) lárva a Vendvidéken

Dankovics Róbert

Savaria Múzeum, 9700 Szombathely, Kisfaludy S. u. 9.
e-mail: danrobert@freemail.hu

R. Dankovics: Wintering of the larva of the *Triturus alpestris* in Vendvidék

The study presents an occurrence of the wintering of the larva of the *Triturus alpestris* in Vendvidék

Az alpesi göte nevével ellentétben nem kizárólag a magas hegységek lakója. Ahol a klimatikus viszonyok lehetővé teszik, előfordul sík és középhegységi

tengerszint feletti magasságban is. A faj Európa nyugati részén a Kárpátok vonaláig, északról dél felé Dániától Görögországig elterjedt. Magyarországon az Északi-középhegységben – a Zemplénben, a Bükkben és a Mátrában – a Dunántúlon a Bakonyban valamint az Őrségben és a Vendvidéken található meg. Vas megye területén Szabó István és Dely Olivér György gyűjtött először alpesi gőtét a Magyar Természettudományi Múzeum számára 1968-ban, melyeket rendszertanilag Dely – a nemzetközi herpetológus közösség által napjainkig el nem fogadott – *T. alpestris bakonyensis* Dely, 1963 „alfajhoz” sorolt be. E területen jelenleg ismert elterjedése a Rábától délre, mintegy tíz kilométer széles sávban húzódik Ausztria és Szlovénia felől a Lugos-patak völgyéig.

Életmódjából fakadóan elsősorban a tavaszi, kora nyári időszakban figyelhetjük meg, kisebb erdei időszakos vizekben, kerékcsapában, forrásmedencében, tókában. A Vendvidéken és az Őrségben március közepén, végén bújnak elő telelőhelyükről, és keresik fel szaporodóhelyeiket. A nőstény egy peterakási szezonban akár 100-150 petét is elhelyezhet egyesével a víz alatti növényekre, behullott ágacskákra, levelekre tapasztva. Kedvező hőmérséklet mellett a lárvák kettő–három hét múlva – a Vendvidéken április végén, május elején – kelnek ki, ekkor kb. 7-8 mm-esek, s szinte azonnal táplálkozni kezdenek. A lárvák általában 3–4 hónap fejlődést követően, augusztus végén, szeptember elején vesztik el kopoltyúikat és alakulnak át. Szélsőséges időjárás esetén októberben is találtak már a vízben lárvákat. A frissen átalakult egyedek 4-5 cm hosszúak. Hazánktól északra, valamint magashegységi élőhelyein, hidegebb klímájú területeken az átalakulás októberre tolódhat, esetleg a vízben telel át a lárva, majd a következő tavasszal alakul csak át. Az átalakulást követően szárazföldön élnek, és csak az ivarérettség elérése után, hazánkban kb. 2-3 éves korukban térnek vissza a vízbe. A hideg elől elhúzódva, általában október–november hónapban – megfigyelték már decemberi aktivitását is – a talajba, kövek és farönkök alá húzódva telel át.

A Nemzeti Biodiverzitás–monitorozó Rendszer keretei között, 2007. április 08.-án végzett mintavétel során, a Szakonyfalu, Cigányrudas mintavételi helyen, kerékcsapából alpesi götte lárva került elő. A kb. 5 cm hosszú, még kopoltyúkkal rendelkező állat jellegzetesen átalakulás előtti színezetet mutatott. Mint az a fenti általános leírásból kiderül, e jelenség Magyarországon, és különösen az Őrség és a Vendvidék területén meglehetősen ritka. Egyrészt, mert a vegetációs periódus klíma viszonyai lehetővé teszik a tél beállta előtti átalakulást, másrészt, mivel a Vendvidéken

e gőtefaj sekély, gyakran a tél folyamán fenéig befagyó időszakos vizekben szaporodik. Ez ideig nem sikerült kimutatni olyan élőhelyen, ahol halak is előfordulnak. A magyarázatot a 2006 évi monitoring adatok segítségével lehet megadni. 2006-ban a téli–tavaszi időszak csapadéka biztosította a kétéltűek peterakásához szükséges időszakos vízállásokat a mintavételi területeken. Szakonyfaluban a tavasz végi száraz periódusban a legtöbb pocsolya azonban kiszáradt, elpusztítva az ott fejlődő kétéltű lárvákat. A nyár elei, közepi csapadék eredményeként újra kialakuló vizekben az alpesi gőtének néhány példánya még kimutatható volt. Ezek petéiből kikelő lárvák a vegetációs periódus hátralévő részében megkésve ugyan, de sikeresen fejlődhettek, mint azt a lárvák egyedek magas száma az őszi mintavételek során mutatta is. E lárvák jelentős része nem tudott átalakulni október végéig, mikortól már várhatóak voltak erősebb fagyok. A szélsőségesen enyhe 2006–2007. évi tél hatására a sekély időszakos vizek azonban nem fagytak be, így a megkéssett „sarjú fészekaljnak” lehetőség volt áttelelni a vízben, és a tavasz folyamán befejezni az átalakulást.

Így lett végül is „siker történet” a szárazodási folyamattal és globális felmelegedéssel terhelt, halmozottan hátrányos helyzetű kétéltű esete.

Újabb adatok a Tömördi Madárvárta pókfaunájához IV. Az Ablánc–patak menti égeres talajlakó pókközösségének vizsgálata

Kovács Péter - Szinetár Csaba

Berzsényi Dániel Főiskola, Természettudományi Kar, Állattani Tanszék
Szombathely, Károlyi G. tér 4. e-mail: comaroma@citromail.hu; szcsaba@bdf.hu

P. Kovács, Cs. Szinetár: New Data about the Fauna of Spiders at the Bird-observatory of Tömörd IV.

As a part of the complex zoological survey of the area, experiments have been carried out since 1999 to get representative and comparable samples. The three most common species were: *Pirata hygrophilus*, *Pardosa alacris* and *Pachygnatha listeri*. The experiments revealed some rarities: *Trochosa spinipalpis*.

A 2007-es évben is tovább folytatódtak a Tömördi Madárvárta területének pókfaunisztikai vizsgálatai. Az idei évben már a kilencedik élőhely-típusban történtek a mintavételezések. Ezúttal az Ablánc-patakot kísérő égeres talajfelszíni pókjainak felmérését végeztük el. Az 1999 óta zajló vizsgálat módszereként ezúttal is Barber-

féle talajcsapdás mintavételezést alkalmaztuk. Az Ablánc-meti égeresben 30 talajcsapda működött május hónapban. Ölfolyadéként 20 %-os esetsavat használtunk. A begyűjtött mintákat 70%-os alkoholban tároltuk. A mintavételekből faji szintig determinálható taxonként 23 faj 77 egyede került elő. Az égeres leggyakoribb pókja a lápi kalózpók (*Pirata hygrophilus*) volt. A kalózpók a kifejezetten nedves, változó árnyékoltságú ártéri erdők, láperdők és lápok tipikus faja. A tömördi területen másutt eddig nem gyűjtöttük. Az égeres második leggyakoribb pókja a sárgafoltos gyászfarkaspók (*Pardosa alacris*) volt. Tipikusan erdőlakó faj, melyet az avarmentes nyílt területeken szinte soha nem találunk meg. Az élőhelyeinek vízellátottságára nézve tipikus tágtűrésű faj. Ezzel magyarázható, hogy a korábban vizsgált tömördi erdőtársulásokban is domináns faj volt.

1. táblázat. Az Ablánc-patak mentén vizsgált égeresből kimutatott talajfelszíni pókfajok és fogási adataik. Gyűjtési időszak: Tömörd, 2007. május 5-20.

Égeresből kimutatott pókfajok	Fogási eredmény (egyedszám) /30 talajcsapda
<i>Pirata hygrophilus</i>	30
<i>Pardosa alacris</i>	26
<i>Pachygnatha listeri</i>	14
<i>Oedothorax apicatus</i>	5
<i>Stylophora concolor</i>	4
<i>Ozyptila praticola</i>	3
<i>Neriere clathrata</i>	3
<i>Diplocephalus picinus</i>	3
<i>Robertus lividus</i>	2
<i>Linyphia hortensis</i>	2
<i>Eurocoelotes inermis</i>	2
<i>Apostenus fuscus</i>	2
<i>Xysticus kochi</i>	1
<i>Walckenaeria obtusa</i>	1
<i>Walckenaeria mitrata</i>	1
<i>Trochosa spinipalpis</i>	1
<i>Tenuiphantes tenebricola</i>	1
<i>Tenuiphantes cristatus</i>	1
<i>Tegenaria campestris</i>	1
<i>Ozyptila trux</i>	1
<i>Meioneta rurestris</i>	1
<i>Bathyphantes gracilis</i>	1
<i>Abacoproeces saltuum</i>	1

A terület jó vízellátottságát és jó természetességi állapotát jelzi egy további farkaspók a *Trochosa spinipalpis* előkerülése. Egy hím példányát gyűjtöttük. A faj a bolygatásmentes láperdők és láperek ritka pókja. A dominancia rangsor harmadik

helyén álló közönséges fogaspók (*Pachygnatha listeri*) is egyértelműen a jó vízellátottságot jelzi. Az előkerült fajok között számos olyan további pókfaj szerepel, melyek a Tömördi Madárvárta körzetének korábban vizsgált erdősült élőhelyeinek is jellemző faj volt: *Abacoproeces saltuum*; *Diplocephalus picinus*; *Eurocoelotes inermis*; *Apostenus fuscus*.

Adatgyűjtés és feldolgozás az Ablánc-patak makrogerinctelen faunájáról

Juhász István

9747 Vasszilvágy, Ady E. u. 15., e-mail: juhasz.isti@freemail.hu

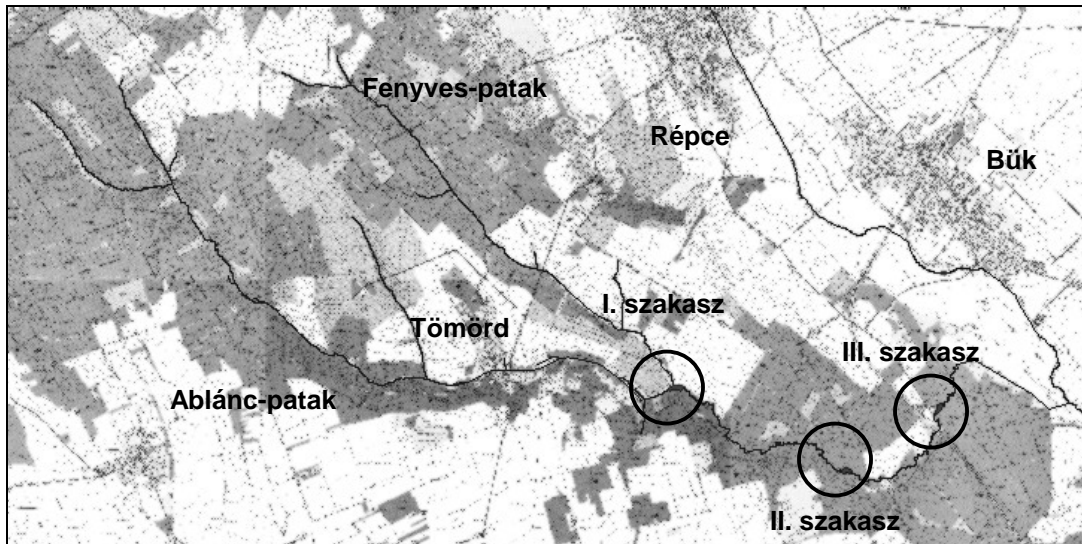
I. Juhász: Data acquisition and processing about the macroinvertebrate fauna of Ablánc-stream

I have researched the macroinvertebrate fauna of Ablánc-stream in three sampling reach in 2006 and 2007. I have found 39 taxons of 14 invertebrate orders. I have researched the connection the fauna and the bedmorfology, furthermore the MMCP (the Hungarian BMPW) water quality class, and finally the features of the Fauna Aquatica Austriaca. The results were been good in every respect; the natural processes succeed in the stream ecosystem.

A 2007-ben íródott diplomadolgozatom keretében két éven keresztül vizsgáltam az Ablánc-patakot, ami elsősorban a patak medermorfológiájára és a makrogerinctelen faunájára terjedt ki. Az alábbiakban a vizsgálat faunisztikai eredményeit mutatom be.

Célom az volt, hogy felmérjem a patak ökoszisztémáját lehetőleg minél több oldalról, ezáltal megvizsgáljam természetességét valamint, hogy feltárjam a veszélyeztető tényezőket és a szennyező forrásokat, ezen a Natura 2000-es területen.

A vizsgálat a patak Tömörd alatti folyására terjedt ki, itt jelöltünk ki 3 állandó mintavételi szakaszt. Az első a Fenyves-patak az Ablánc-patakba torkollási szakasza, a második a régi ablánci malom gátja alatti szakasz és a harmadik a Szombathely-Sopron vasútvonal hídját követő fahíd alatti szakasz volt (1. ábra).

1. ábra. Mintavételi szakaszok az Ablánc-patakon

2006-ban havi gyakorisággal vettem kvalitatív mintákat, míg 2007-ben egyszer kvantitatív mintát is gyűjtöttem. A mintázást kézi hálóval végeztem, és 70 % etanol oldatban tartósítottam. A makrogerinctelenek előhatározását én, míg a pontosítását konzulensem dr. Andrikovics Sándor végezte. A kvalitatív adatokat a három szakaszra vonatkozóan az 1-es és 2-es táblázatok tartalmazzák, kiegészítve az Ablánci-réti szakaszon vett egyszeri mintavételek eredményeivel. Ez a patakszakasz réti környezetben található, szemben a többivel, ahol a patak erdőben folyik.

A faunisztikai adatokat többféle statisztikával és kiértékelési eljárással vizsgáltam meg, így cluster analízissel a patak tavacska és zúgó szekvenciáinak (a szakaszok hasonló áramlási tulajdonságú részei) és az ott előforduló makrogerinctelen faunák kapcsolatát.

A különböző szakaszok azonos szekvenciái között a cluster analízis erős kapcsolatot mutatott ki 6 medermorfológiai jellemző és a felszíni vízsebesség adatok alapján. A szekvenciák és az ottani faunák között viszont nem sikerült olyan szoros kapcsolatot találnom, mint a középhegységi patakok esetében kimutattak. Ezt a folyóvízi folytonosság elvének a vártnál nagyobb érvényesülésével, a patak alacsony tengerszintfeletti magassága, valamint a vizsgálatba bevont kvantitatív mintavétel alacsony számával (szakaszonként kettő, szekvenciánként három) és az esetleges hibáival tudom magyarázni. A szakaszokon megtalált taxonokat besoroltam a MMCP (Magyar Makrogerinctelen Családok Pontrendszer) rendszerbe, és kiszámoltam az általuk indikált vízminőségi osztályt, kétféle adatsorból. Egyrészt a 2007. március 11.-én végzett mintavétel adatsorából, és a 2006-2007-es összes mérés eredményéből, ezek eredményét mutatja a 3. táblázat.

Mintavételi helyek		Szapáry erdő	Malomgát	Vasúti-híd	Abláncirét
Taxák (tudományos név)	Taxák (magyar név)	Összesítés			
S: Plathyelminthes	Laposférgek				
R: Turbellaria	Örvényférgek				
Cs: Dendrocoelidae	Hármasbelűek				
<i>Dendrocoelum lacteum</i>	<i>Tejfehér planária</i>		+	+	
S: Annelida	Gyűrűsférgek				
R: Oligochaeta	Kevéssertéjűek	+	+	+	+
Cs: Lumbricidae	Földigiliszta-félék				
<i>Allolobophora dubiosa</i>	<i>Mocsári giliszta</i>	+			
R: Hirudinea	Piócák				+
S: Mollusca	Puhatestűek				
R: Bivalvia	Kagylók				
Cs: Pisidium	Borsó kagylók			+	
CS: Unio	Folyami kagylók				
<i>Unio crassus</i>	<i>Tompa folyami kagyló</i>	+	+		
S: Arthropoda	Ízeltlábúak				
O: Crustacea	Rákok				
R: Amphipoda	Felemáslábú rákok				
Cs: Gammaridae	Bolharák				
<i>Gammarus fossarum</i>	<i>Közönséges bolharák</i>	+	+	+	+
<i>Gammarus roeselii</i>	<i>Tüskés bolharák</i>	+	+	+	+
R: Decapoda	Tízlábúrák				
Cs: Astacidae	Édesvízi rákok				
<i>Astacus astacus</i>	<i>Folyami rák</i>	+	+		
R: Isopoda	Ászkarák				
Cs: Asellidae	Víziászkák				
<i>Asellus aquaticus</i>	<i>Közönséges víziászka</i>		+		+
O: Insecta	Rovarak				
R: Ephemeroptera	Kérészek				
Cs: Heptageniidae	Erezett kérészek				
<i>Electrogena quadrilineata</i>		+			
<i>Electrogena ujhelyi</i>			+		
R: Plecoptera	Álkérészek				
Cs: Nemouridae	Keresztesszárnyú álk.				
<i>Nemoura cinerea</i>	<i>Közönséges álkérész</i>	+			+
R: Coleoptera	Bogarak				
Cs: Dytiscidae	Csíkbagarak				
<i>Platambus maculatus</i>	<i>Tarka csíkbagár</i>	+	+	+	
Cs: Gyrinidae	Keringőbagarak				
<i>Gyrinus paykulli</i>			+		
R: Megaloptera	Vízi recésszárnyúak				
Cs: Sialidae	Vízifátyolkák				
<i>Sialis fuliginosa</i>	<i>Barna recésfátyolka</i>		+		

1. táblázat. A mintavételi szakaszokon talált taxonok I.

Mintavételi helyek		Szapáry erdő	Malom- gát	Vasúti- híd	Ablánci -rét
Taxák (magyar név)	Taxák (magyar név)	Összesítés			
R: Tichoptera	Tegzesek				
Cs: Hydropsychidae	Szövőtegzesek				
<i>Hydropsyche contubernalis</i>			+		
<i>Hydropsyche angustipennis</i>		+	+		
Cs: Leptoceridae	Hosszúcsápú tegzesek				
<i>Oecetis ochracea</i>				+	
Cs: Limnephilidae	Mocsári tegzesek		+		
<i>Anabolia sp.</i>		+			
<i>Anabolia furcata</i>		+	+	+	+
<i>Halesus digitatus</i>		+			
<i>Halesus radiatus</i>		+	+		
<i>Limnephilus sp.</i>		+		+	
<i>Limnephilus flavicornis</i>		+			+
<i>Potamophylax sp.</i>		+	+	+	
<i>Potamophylax nigricornis</i>		+	+	+	
<i>Sternophilax sp.</i>		+		+	
<i>Stenophilax permixtus</i>		+	+		
R: Heteroptera	Poloskák				
Cs: Gerridae	Molnárpoloskák				
<i>Gerris sp.</i>		+	+		
Cs: Hydrometridae	Vízmérő poloskák				
<i>Hydrometra stagnorum</i>	Közönséges vízmérő p.			+	
Cs: Nepidae	Víziskorpiók				
<i>Nepa cinerea</i>	Közönséges víziskorpió	+	+	+	
Cs: Notonectidae	Hanyattúszó poloskák				
<i>Notonecta glauca</i>	Közönséges hanyattúszó p.	+	+		
Cs: Veliidae	Vízicsuszkák				
<i>Velia sp.</i>		+		+	
R: Diptera	Kétszárnyúak				
Cs: Chironomidae	Árvaszúnyogok				
<i>Orthocladinae sp.</i>		+			
Cs: Simuliidae	Púpos szúnyogok	+			
Cs: Tabanidae	Bögölyök	+	+		
Cs: Empididae	Táncoslegyek	+			

2. táblázat. A mintavételi szakaszokon talált taxonok II.

Idő	Összes szakasz		Szapáry-erdőben		Malomgát alatt		Vasúti híd alatt	
2007.03.11.	Taxonszám	16	Taxonszám	11	Taxonszám	7	Taxonszám	6
	Összpontszám	64	Összpontszám	43	Összpontszám	25	Összpontszám	25
	TÁP	4,00	TÁP	3,91	TÁP	3,57	TÁP	4,17
	VMI osztály	II. B	VMI osztály	III. A	VMI osztály	III. A	VMI osztály	II. B
2006-2007	Taxonszám	25	Taxonszám	17	Taxonszám	15	Taxonszám	10
	Összpontszám	103	Összpontszám	70	Összpontszám	62	Összpontszám	42
	TÁP	4,12	TÁP	4,12	TÁP	4,13	TÁP	4,2
	VMI osztály	I. B-C	VMI osztály	II. A	VMI osztály	II. A	VMI osztály	II. B

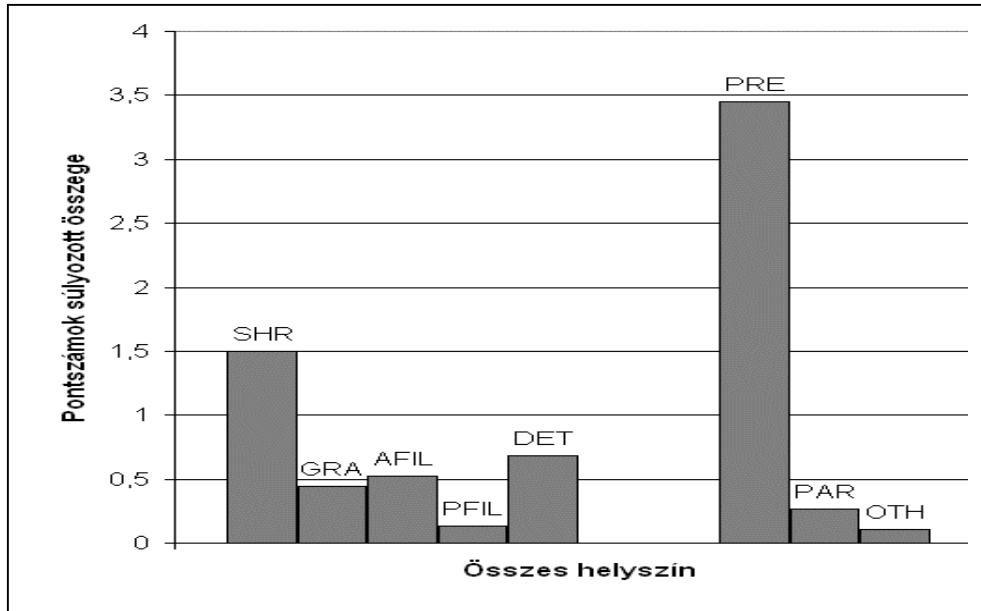
3. táblázat. A vizsgálatok MMCP eredményei

A táblázatból kiderül, hogy egyszeri mintavétel csak ritkán pótolhat egy rendszeres minta sorozatot, valamint, hogy az egyes mintavételi szakaszok fajszegénysége vagy fajgazdagsága nem mindig tükrözi a teljes patak, vagy egy nagyobb szakaszának tényleges fajkészletét. Ha a konkrét eredményeket nézzük, kiderül, hogy a patak összesített vízminősége jónak mondható, ahogy az egyes szakaszoké is, kivéve a 3. szakaszt, ami kissé rosszabb. A 3. szakaszt több szennyező forrás is szennyezheti, valamint morfológiailag és mederanyag tekintetében is kevésbé változatos, mint a másik két szakasz.

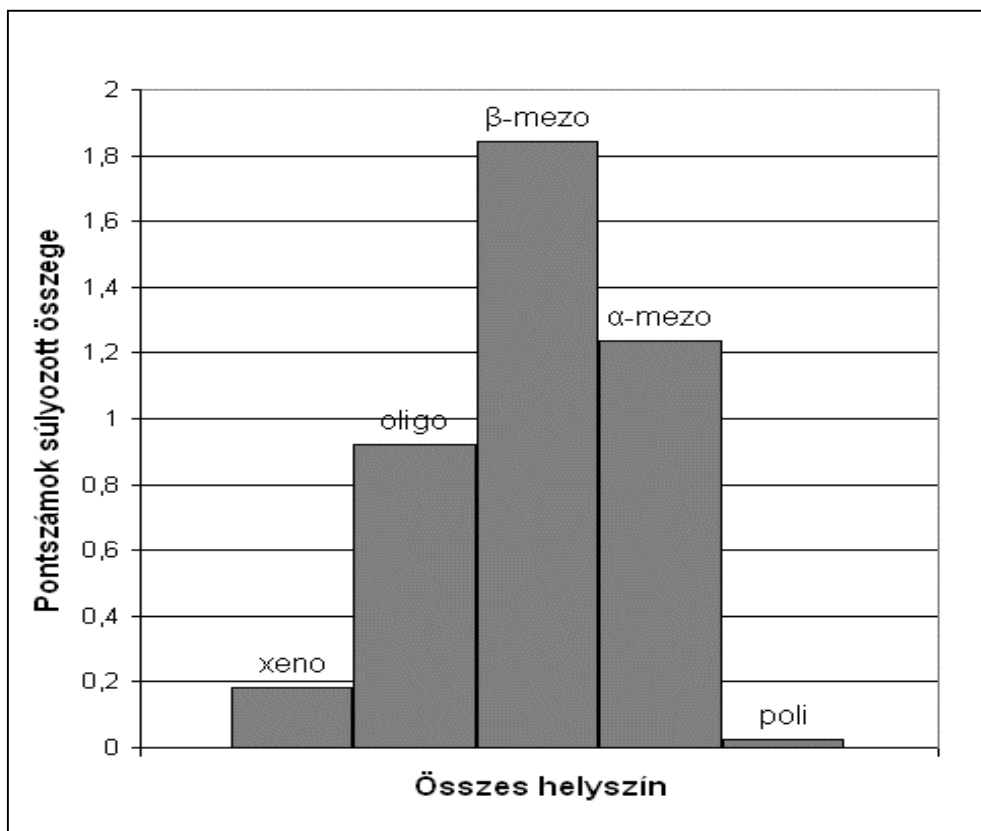
A faunisztikai adatok utolsó kiértékelésének alapja az osztrák Fauna Aquatica Austriaca összefoglaló tanulmány volt. Ebben a makrogerincteleneket három szempont alapján értékelik: funkcionális táplálkozási csoportok, szaprobitási (vízi ökoszisztéma lebontó képessége) jellemzők és longitudinális (a vízfolyás hosszszelvénye szerinti) eloszlásuk szerint. A szempontok alapján pontokat rendelnek a fajokhoz és a fajok mintázata megadja a vizsgált jellemzők eloszlását a mintavételi szakaszokon és a vízfolyás egészén. Mivel nem álltak rendelkezésemre megfelelő abundancia (a fajok egyedszámának eloszlása) értékek, ezért nem a jellemzők mennyiségi arányát számítottam, hanem a fajok jellemzőinek arányát. Ezekre grafikusán megjelenítettem összesítve és külön az egyes mintavételi szakaszokra. Most az összesített grafikonokat mutatom be, utalva a másik grafikonokról leolvasható fontos folyamatokra.

A funkcionális táplálkozási csoportok (2. ábra) közül sok volt a ragadozó (PRE), az aprító (SHR) és a detritusz (DET) fogyasztó, mellettük a borotválók (GRA) és az aktív szűrők (AFIL) található még meg kisebb számban. Elvéve találtam passzív szűrőt (PFIL), parazitát (PAR) és be nem sorolható táplálkozásút (OTH), teljesen

hiányoznak a minerálok (MIN) és a fatörmelék fogyasztók (XYL). A táplálkozási csoportok ilyen arányú megoszlása a fajok arányában megfelel az ilyen rendűséget mutató vízfolyásokra jellemző viszonyoknak.

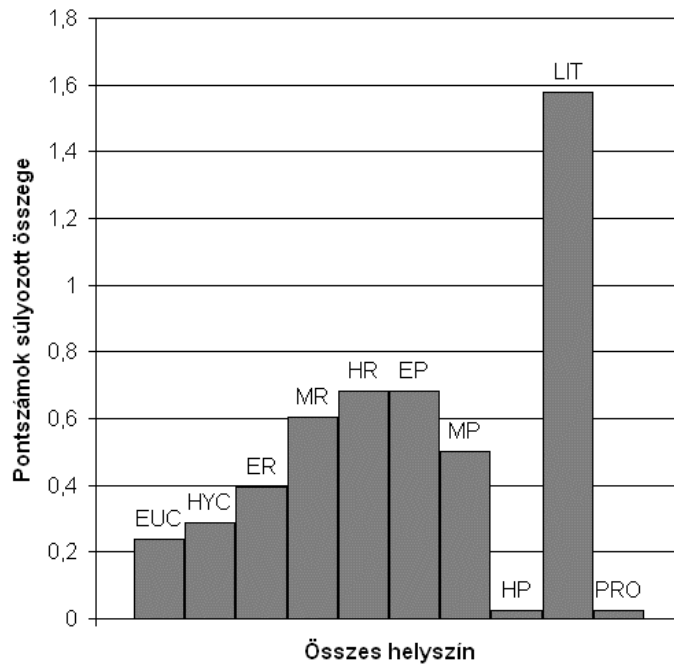

2. ábra. Funkcionális csoportok

3. ábra. Szaprobitási jellemzők

A szaprobitási jellemzők (3. ábra) eloszlása a β -mezoszaprobban jellemző uralmát mutatja mind a három szakaszon, de míg az elsőn az oligoszaprobban jelleg felé, addig az utolsó két szakaszon a α -mezoszaprobban jelleg felé tolódik el a szaprobitás jelleg grafikonja. Ez is megfelel a várakozásoknak, hiszen egyre több szervesanyag lebontásával kell számolni a vízfolyások torkolatához közeledve.

4. ábra. Longitudinális jellemzők

A longitudinális jellemzők (4. ábra) közül a forrás tájakra jellemző fajok (EUC, HYC) inkább az első szakaszokon, míg a torkolatokra (EP, MP) és a tavakra (LIT) jellemző fajok inkább a második és a harmadik szakaszon jellemzőek, de mindenhol megtalálhatók. Mindhárom szakaszon megtalálhatók a tavakra jellemző fajok a torkolat felé növekvő mértékben, ezt a patak alacsony tengerszint feletti magasságával, valamint a tavacska-zúgó szekvenciák meglétével lehet magyarázni. Ez, valamint az előbb tárgyalt két jellemző is arra utal, hogy a patakon a természetes folyamatok uralkodnak és az antropogén folyamatokkal és zavarással szemben.

Az eredmények alapján elmondható, hogy a pataokban található makrogerinctelen taxonok, ha nem is a legérdekesebbek, de mindenképp egy különleges és helyileg egyedülálló ökoszisztéma tagjai.

KRÓNIKA

Beszámoló az Európai Ornitológiai Unió 6. konferenciájáról

Gyurác József

Berzsenyi Dániel Főiskola, Állattani Tanszék
9700 Szombathely, Károlyi G. tér 4., e-mail: gyjozsi@bdf.hu

J. Gyurác: Report on the 6th Conference of the European Ornithologists' Union

The 6th EOU Conference was organized in Vienna. There were more Hungarian delegates. Among the manifold topics a poster about the autumn migration of Robin in Hungary was also presented. Presentations covered the following interesting topics: urban birds, the magnetic field of the Earth and the orientation of birds, birds' lifespan and climate change, bird ringing and practical conservation work, the ecology of bird migration, how ethology uses stable isotopes, birds living in hollows, nectar-eating warblers, etc.

Bologna, Gdansk, Groningen, Chemnitz és Strasbourg után az Európai Ornitológiai Unió (EOU) 2007. augusztus 24-től 28-ig Bécsben rendezte meg 6. konferenciáját. A rendezvényen több mint 450 szakember regisztráltatta magát. A konferencián 5 plenáris előadás, 12 szimpóziumi szekcióban több mint 120 előadás hangzott el, a poszter szekcióban 103 posztert mutattak be. Bécs közelsége miatt szép számmal vettünk részt Magyarországról is. Az egyes szimpóziumok és poszterek témája átfogta a madártan széles területét: a nappali madarak éjszakai vonuláshoz történő alkalmazkodása, a sarkvidéki madarak egészségi állapota, szexuális szelekció a madarak körében, a madárinfluenza jelentősége, a madárpopulációk genetikai diverzitása, a madarak diszperziója, a vonuló és Afrikában telelő madarak veszélyeztetettsége, a madarak táplálkozása, a madarak fészkeinek predációja, a radarral történő vizsgálatok jelentősége a madarak monitorozásában és a madárvédelemben, az ornitológia múltja, jelene és jövője. A szegélyhatás és a fészkek predáció közti kapcsolatot tárgyaló szimpózium koordinátora Dr. Batáry Péter, a Magyar Természettudományi Múzeum munkatársa volt.

A poszter szekcióban mutattuk be a vörösbegy vonulásával kapcsolatos hazai eredményeket: Gyimóthy Zs. - Gyurác J. - Bank L. - Farkas R. - Németh Á. - Csörgő T. Autumn migration, body condition and fat score of Robins (*Erithacus rubecula*) in Hungary. A vörösbegy őszi vonulását vizsgáltuk a 2004. augusztus 13. és október 27. közötti időszakban, az MME Actio Hungarica izesáki, ócsai (Közép-Magyarország), sumonyi (Dél-Magyarország), szalonnai (Észak-Magyarország) és tömördi (Nyugat-Magyarország) madárgyűjtő állomásain gyűjtött adatok alapján, melynek célja volt: 1.

A madárpopulációk vonulási stratégiájának megismerése. 2. A különböző ökológiai adottságú területek és élőhely-típusok szerepének megállapítása a vörösbegy vonulásában.

A konferencia résztvevői számára több szakmai kirándulást kínáltak a szervezők, többek között a Fertő-tó területére is. A konferencián való részvételemet a Berzsenyi Dániel Főiskola Tudományos Tanácsa támogatta.

Beszámoló a SEEN 9. konferenciájáról

Gyurác József

Berzsenyi Dániel Főiskola, Állattani Tanszék
9700 Szombathely, Károlyi G. tér 4. , e-mail: gyjozsi@bdf.hu

J. Gyurác: Report on the 9th Conference of the SEEN

The 6th EOU Conference was organized in Cracow. There were two Hungarian delegates. There were two presents from Hungary about the migration of robin and great reed warbler.

A South-East Bird Migration Research Network nemzetközi madárvonuláskutatási hálózat Krakóban, a Jagelló Egyetem Konferencia Hoteljében 2007. július 5. és 8. között rendezte meg az évi rendes konferenciáját, melyen Lengyelországtól Egyiptomon át a Dél-Afrikai Köztársaságig 16 országból összesen 46 madárgyűréssel, madárvonulással foglalkozó szakember vett részt.

A találkozót Prof. Przemyslav Busse, a kutatási hálózat elnöke nyitotta meg. A programban szerepeltek azoknak a madárgyűrési helyeknek a beszámolóit, melyek a SEEN-nek tagjai, valamint tudományos előadások is elhangzottak. Két előadást tartottam: Gyimóthy Zs. - Gyurác J. – Bank L. – Bánhidi P. - Farkas R. – Németh Á. – Csörgő T.: Autumn migration, body condition and fat score of Robins (*Erithacus rubecula*) in Hungary, Mátrai N. – Gyurác J.- Mátics R. – Bakonyi G.: The potential wintering areas of the Great Reed Warbler (*Acrocephalus arundinaceus*) by right of the African recoveries of the EURING database. A vörösbegy előadás témája megegyezett az EOU konferencián bemutatott poszterünk tartalmával. A nádirigós előadásban az EURING adatbank afrikai vonatkozású megkerülési adatait elemeztük. Ennek alapján a nádirigó európai populációiban két fő vonulási útvonal rajzolódik ki. Létezik egy nyugati útvonal, mely Spanyolországon és a Gibraltári-szoroson vezet át

Nyugat-Afrikába és létezik egy déli irányú útvonal, mely az Appennin-félszigeten és Észak-Afrikán keresztül éri el Közép-Afrikát. Svédországi genetikai vizsgálatok szerint azonban van egy harmadik, keleti útvonal is, mely Görögországon át a Földközi-tenger kikerülésével vezet a kelet-afrikai teletölterületekre. Ezt néhány Balkán-félszigeten megkerült madár is alátámasztja. A hazánkban gyűrűzött madarak legnyugatabbi megkerülése Franciaországból származik, a legkeletebbi megkerülési adatunk pedig Görögországból van. Viszonylag sok magyar gyűrűs madár került meg Olaszországban, Máltán, Tunéziában és egy példány Líbiában. Gyűrűzési eredmények alapján feltételezzük, hogy a Magyarországon költő nádirigó populációban mindhárom fő vonulási irány jelen van.

A konferencián elhangzott előadások és a konferencián készült fotók megtekinthetők a SEEN megújult honlapján: www.seen-net.eu

A konferencián való részvételemet a Berzsenyi Dániel Főiskola Tudományos Tanácsa támogatta.

Volt egyszer... két téli madárgyűrűző tábor

Illés Péter

9730. Kőszeg, Károlyi M. u. 1., e-mail: selliretep@freemail.hu

P. Illés: There were two winter bird ringing camps...

The author presents the first Hungarian winter bird ringing camp in 1981 and 1982.

Bizonyára sok madarászbarátomban, - ahogy bennem is - szép emlékként él az a két téli szünet, amikor a MME 8. számú Kőszegi Helyi Csoportja 1981. és 1982. decemberének utolsó napjaiban téli madárgyűrűző tábort szervezett. A tábor célja a télen is jelen lévő madarak, fenyőrigók, pintyfélék, sármányok, királykák jelölése volt. A vonuláskutatás mellett az ifjúság természetvédelemre való nevelését is hivatott volt segíteni. Nem utolsó sorban a madárgyűrűző vizsgára is felkészített, a tábor végén gyűrűzővizsgát is lehetett tenni. A tábort Bechtold István, a Helyi Csoport elnöke nyitotta meg.

A visszaemlékezésben segítségemre volt az elsősorban Varga László (a tábor egyik szervezője) által vezetett tábornapló. Ebből és saját visszaemlékezésemből szeretnék most felidézni néhány képet.

Az első évben a Kisegítő Iskola és Nevelőotthon tornatermében, a következő esztendőben a turistaszállóban volt a szállásunk. A sötét és hideg hajnalon furcsa madárhangok ébresztettek bennünket. („A legnépszerűtlenebb hang a tűzoké volt, de ekkor volt leghatékonyabb a hangos ébresztő.” – részlet a tábornaplóból.) A napi program fő tevékenysége a madárgyűrés volt a Chernel-kertben, vagy az Alsó-réthez közeli Kinigli-dombon. A gyűrészeket Varga László, Ács Attila és Palkó Sándor vezette. Az 1981-es táborban az öt nap során 13 faj 166 egyedét, többek közt süvöltőt, fenyőpintyet, erdei szürkebegyet, zsezsét, csízt és karvalyt is sikerült megjelölni. Távcső elé került nagy őrgébics, vörös vércse, karvaly mellet héja és kékes rétihéja is. Az esti programként madárhangok hallgatása mellett színes előadások hangzottak el a ragadozó madarak szerepéről, a védett területekről, a solymászatról, s emellett a bőrbe tömött madáranyagot is tanulmányozni lehetett, végül a legizgalmasabb rész, a gyűrűzővizsga következett.

A két téli tábor résztvevői, illetve vendégei ki „tanítóként”, ki „tanulóként” Ács Attila, Barbácsy Zoltán, Bechtold István, Beke Margit, Borbély Marianna, Cseke László, Darázsi Zsolt, Dedinszky János, Esztergályos Zoltán, Fa Kinga, Farkas Gy. Tibor, Fodor György, Fodor János, Freiburger Zoltán, Harangi István, Haraszthy László, Horváth Ákos, Horváth Csilla, Horváth János, Horváth Mária, Illés Péter, Jánosa Attila, Jánosa László, Kappel Gábor, Dr. Kárpáti László, Keszte József, Király Róbert, Kiss László, Kiss Tamás, Koszorús Péter, Kovács Ágnes, Kovács István, Köncz Imre, Magyar Éva, Markovics Tibor, Marton Imre (a tábor másik szervezője), Marton Imréné, Marton István, Mogyorósi Sándor, Nagy Gábor, Nagy Krisztina, Németh György, Ornódi Tamás, Palkó Sándor, Pintér Tibor, Schantl László, Schantl Lászlóné, Schwahofer Péter, Schwahofer Gusztáv, Dr. Simon József, Szabó József, Szalai Barnabás, Szűcs Szabó László, Takács László, Tóth László, Tóth László, Varga László, Varga Péter, Vértés Ernő, Vörös Ferenc voltak.

Sokan közülük ma is aktív természetvédők. Részlet a naplóból: „A tábor tevékenységét Bechtold István és Marton Imre is eredményesnek ítélték, annál is inkább, mivel az első téli gyűrűzőtábor volt az országban.” Ezek az élmények adták minden bizonnyal a „lendületet” 1983 tavaszán egy tíznapos táborhoz a Szajki-tavaknál, aminek eredménye 22 faj, 223 gyűrűzött madár volt.

Az ifjúság környezeti nevelésében ma is nagy szerepe van ezeknek a táboroknak.

TERMÉSZETVÉDELMI NEVELÉS

Madarak és Fák Napja országos verseny területi fordulója Szombathelyen, 2007

Kelemen Tibor

9700 Szombathely, Gothard Jenő Általános Iskola

T. Kelemen: Regional Lap of the Day of Birds and Trees National Competition in Szombathely

The 11th Competition was organized in Kőszeg. The first turn of the competition was a written test; the second one was a series of practical tasks. There were 12 teams.

Idén, 2007. március 30-án rendhagyó módon nem a Gothard Jenő Általános Iskola adott otthont a versenynek. Az ősszel felavatott Bechtold István Természetvédelmi Látogatóközpont, mint új helyszín, Dr. Kárpáti László a Fertő-Hanság és Őrségi Nemzeti Park igazgatója jóvoltából és engedélyével, rendelkezésünkre állt. Így a rendezvény jellegének megfelelő, méltó helyszínre került a verseny. Tizenkét csapat jelentkezett a megyéből a megmérettetésre. A csapatok a kiállításon kívül Máté Bence természetfotós szebbnél-szebb képeiben is gyönyörködhetek. A versenyt a látogatóközpont részéről Dr. Markovits Tibor nyitotta meg, a Chernel István Madártani és Természetvédelmi Egyesülettől Dr. Gyurácz József üdvözölte a résztvevőket és méltatta a versenyt.

A versenyfeladatok az előző évek hagyományainak megfelelően egy tesztlappal kezdődtek. Már ezeken látszott a csapatok színvonalas felkészültsége. Ezután madárhangok felismerése, illetve fajismeret következett diáról. A második forduló, ahol a csapatok öt állomáson vettek részt, a látogató-központ emeleti, interaktív részén zajlott. Itt gyakorlati madárvédelem keretén belül odúlakó madarakat, valamint odútípusokat kellett felismerni. Madarat tolláról és fenyőket tobozáról kellett meghatározni stb. A végső sorrend nagyon szorosra sikerült. 1. helyezett: Váci Mihály Általános Iskola 176 pont, 2. helyezett: Gothard Jenő Általános Iskola 175 pont, 3. helyezett: Paragvári Utcai Általános Iskola 161 pont. Így a területi fordulóról a Váci Mihály Általános Iskola jutott tovább a dombóvári országos döntőre, ahol az előkelő 5. helyezést érték el. Ezúton is gratulálunk nekik.

Külön köszönöm a segítséget a Jurisics Miklós Gimnázium részéről Keszei Balázs igazgatóhelyettesnek, Lepold Ágnes tanárnőnek és tanítványainak.

**A *Chernel István* Madártani és Természetvédelmi Egyesület
munkájának támogatói 2007-ben**

Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium, Környezetvédelmi Alap

Célelőirányzat

Nemzeti Civil Alapprogram Nyugat-Dunántúli Kollégiuma

Berzsenyi Dániel Főiskola, Természettudományi és Műszaki Kar,

Állattani Tanszék

Fertő-Hanság és Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság

Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület

KÖSZÖNJÜK!

**2008. ÉV A KANALASGÉM (PLATALEA LEUCORODIA)
VÉDELMÉNEK ÉVE**

Fotó: MME archívum

Támogassa az 1%-kal! Adószám: 19001243-2-43

A rajzok BirdLife grafikák

1. kép. Szibériai nőszirm (Iris sibirica) jelentős állománya él a répceszemerei réten, melynek egy részét idén felszántották. Répceszemere, 2007. május 11. (Fotó: Gyurácz J.)

2. kép. Alpesi götte (Triturus (Mesotriton) alpestris) átalakulás előtti lárvája (Fotó: Dankovics R.)

3. kép. Sarki búvár (*Gavia arctica*), szombathelyi Csónakázó-tó, 2007. május 17.
A madár legyengülve került a kőszegi Chernel-kertbe, miután hamarosan elpusztult (Fotó: Gyurácz J.)

4. kép. Bölömbika (*Botaurus stellaris*) 2007 -án egy szombathelyi kertben befogott példánya. A kőszegi Chernel-kerti pihenő után egészségesen repült el (Fotó: Szinetár Cs.)

5. kép. Vándorsólyom (*Falco peregrinus*) 2006. november 20.-án Olaszországban gyűrűzött fiatal tojó példánya. A szombathelyi Pelikán Hotel üvegkerítésének repülve vált repképtelenné 2007. június 22-én, bejelentő gyűrűző dr. Gyurácz József.
Azóta a kőszegi Chernel-kertben él (Fotó: Horváth I.)

6. kép. A Szibériában fészkelő vándorfűzike (*Phylloscopus inornatus*) gyűrűzött példánya, gyűrűző dr. Bánhidi Péter. Tömörd, 2007. szeptember 25.
(Fotó: Gyurácz J.)

7. kép. Kormosfejű cinege (*Parus montanus*) példánya, gyűrűző dr. Németh Csaba.
Tömörd, 2007. október 3. (Fotó: Németh Cs.)

8. kép. Horgászdamilból szabadított hegyi billegető (*Motacilla cinerea*).
Kőszeg, 2007. július 3. (Fotó: Németh Cs.)

9. kép. A Rábán megfigyelt hód (*Castor* sp.), Rum, 2007. augusztus
(Fotó: Baumgartner T.)

10. kép. Élvefogó kisemlős csapda
(Fotó: Varga L.)

11. kép. Talajzoológiai vizsgálatok a BDF biológia szakos hallgatóinak ökológia terepgyakorlatán. Kovács Lajos hallgató és Dankovics Róbert gyakorlatvezető tanár. Tömörd, 2007. május 21. (Fotó: Gyurácz J.)

12. kép. Varga László madárgyűrző a szombathelyi óvodások gyűrűjében. Tömörd, 2007. október 12. (Fotó: Gyurácz J.)